

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

BIJZONDERHEDEN

AANGAANDE

HET BELGISCHE LEGER

EN

DE BELGISCHE KRIJGSINRICHTINGEN.

(Vervolg van N°. 2 en slot.)

Bij de, schoon slechts oppervlakkige, bezigtiging van militaire lokalen, bepaaldelijk van de infanterie-kazerne, die, wat de inwendige inrichting betref, vrij wel met de onze overeenkomt, vernamen wij vele ons tot nog toe onbekende bijzonderheden aangaande de formatie van het Belgische leger. Daartoe behoorde namelijk de sterkte van het kader der infanterie-regimenten en van de jager-regimenten te voet, met derzelve dislocatie. Van het eerste deelen wij hier het volgende mede:

Ieder der 12 regimenten infanterie van linie heeft 4 veld- en 1 reserve-bataillon; ieder regiment jagers slechts 5 bataillons. Ieder bataillon is verdeeld in 6 kompagnien, waaronder 1 grenadier-, 1 voltigeur- en 4 centrum-kompagnien. Eene kompagnie is sterk: 1 kapitein: 1 luitenant, 2 sous-lieutenants, 1 sergeant-majoor, 4 sergeants, 1 fourier, 8 korporaa's, 2 tambours (de voltigeur-kompagnie 4 hoornblazers) en 154 manschappen. De staf van een regiment infanterie bestaat uit 1 kolonel, 1 luitenant-kolonel, 4 majoors, 1 adjudant-majoor (met den rang van kapitein), 1 chirurgijn-majoor en verscheidene aides; 50 hoboïsten. Bij ieder bataillon heeft men 1 adjudant-majoor (luitenant), 1 adjudant (onder-officier), 6 sappeurs.

Omtrent de kavallerie en artillerie bekwamen wij slechts zeer algemeene opgaven, die overeenstemden met hetgeen wij reeds uit het tijdvak van 1832—35 vermeld hebben. Met opzigt tot de soldij vernamen wij, dat deze voor de officieren, zoowel als voor de manschap van alle wapenen, wel is waar, zeer hoog is, doch slechts in verhouding staat tot de in het geheele land aanhoudend heerschende duurte. Het traktement van een kolonel bedroeg bijv. 8400 fr., voor een majoor 3500 fr., voor een kapitein 4650 en 3800 fr., voor een luitenant

2950 fr., voor een onder-luitenant 2500 fr., hetgeen voor den laatsten met 666 Pruisische Thalers gelijkstaat.

Belangrijk was het voor ons, kort na de terugkomst in de garnizoensplaats, in een militair tijdschrift, het volgend oordeel, van een Engelsch hoofd-officier, over het Belgische leger van 1835 te vinden (uit het *United Service Journal* getrokken):

« Ten aanzien der *infanterie* kan men zeggen, dat het niet mogelijk is, op het oog, schoonere manschappen te zien, dan over het geheel in de Belgische regimenten, bepaaldelijk bij de grenadier-kompagnien gevonden worden. In het gelid ziet de infanterie er zeer krijgshaftig uit; bij eene nadere beschouwing ontdekt men echter een groot gebrek aan behendigheid, vlugheid, bekwaamheid, kortom aan alles wat een goed soldaat behoort eigen te zijn. Ook buiten de dienst ziet men de manschappen geen' regten en vasten gang hebben; en wanneer zij onder het geweer staan, dan ontwaart men een aanhoudend heen- en weergaan van de hoofden en de bajonetten. Ook de bataillons-evolutien zijn zeer langzaam en onzeker. Bij al dit gebrekkige laten zij echter, voor een jong leger, veel voor de toekomst van zich verwachten.»

« De *kavallerie* maakt over het geheel een zeer fraai korps uit, heeft schoone manschappen en is goed bereden, ofschoon zij in 't algemeen bruikbaar voor *zware* dan voor *lichte* kavallerie zou zijn. De paarden zijn oneindig veel beter dan de Fransche; intusschen is het gebrek aan goede eskadrons-chefs en onder-officieren, gepaard met den revolutionnairn zuurdeeg, waarmede het geheel is vermengd, oorzaak dat zoowel de manoeuvres als de subordinatie, en de geheele inwendige dienstorde, zeer gebrekkig zijn. Ziet men de kavallerie verenigd, dan heeft zij een zeer krijgshaftig voorkomen; maar zoodra zij zich in beweging stelt, dan ontdekt men, hoe langzaam alles gaat en hoe weinig houding zij heeft. Overal ontbreekt juistheid, deugdelijkheid en snelheid. Het exerceren te voet schijnt zeer verwaarloosd; ook het rijden is zeer gebrekkig; de ruiters zitten wankelend in den zadel, hebben een lossen en slechten zit, en een' sleependen tragen gang, wanneer zij te voet zijn. Aan de uitrusting bemerkt men uiterlijk, noch overeenstemming, noch netheid.»

« Bij de *artillerie* ziet men kloeke lieden; zij geven blijken van veel geschiktheid voor de gewone velddienst. Daarentegen exerceren zij slecht, en de onder-officieren schijnen de dienst niet veel beter te verstaan dan de manschappen. De bewegingen zijn langzaam en onnaauwkeurig, en bij de manschappen zijn de meesten onervaren in het schijfschieten.» — Tot dusver het oordeel van den Britschen officier over het Belgische leger in het jaar 1855.

In de volgende jaren werden er pogingen van verschillenden aard gedaan, om de kavallerie en artillerie eene betere formatie te geven, en voor eene grondige krijgsvorming van alle wapenen. Koning *Leopold* zelf nam ijverig deel aan het werk der verbetering, en werd daarin door zijnen minister van oorlog, den generaal *Evain* (in 1851 uit Fransche in Belgische dienst overgegaan), trouw bijgestaan. Zeer nuttig waren daarvoor de jaarlijksche oefeningslegerkampen, die divisiesgewijze (gewoonlijk ruim 20 bataillons infanterie en 12 tot 20 eskadrons kavallerie, met daarbij behoorende artillerie) aan de noordelijke grenzen, steeds gedurende verscheidene weken betrokken werden, en van welke het kamp bij Beverloo tot in den jongsten tijd gebruikt is geworden. Er werd in deze kampen gewoonlijk eerst een geruimen tijd door de verschillende wapens afzonderlijk geëxerceerd, dan volgden de exercitien met brigaden en divisien in grooteren stijl, waartusschen, tot ontspanning en afwisseling, schiet- en gymnastische oefeningen gehouden werden. De koning bevondt zich altijd in het laatste gedeelte der oefeningen in het legerkamp. Drie dagen lang werd er dan voor hem geëxerceerd en gemanoeuvreed, en de vierde, zijnde de laatste dag, was een dag van uitspanning en vreugde. De koning deed op dezelve de bevorderingen en ordes-verleeningen bekend maken, de prijzen uitdeelen aan de overwinnaars in de gymnastische oefeningen, in het springen en voltigeren, in het schieten naar de schijf, enz., en deed alle soldaten feestig onthalen.

Welke veranderingen in de formatie en indeeling van het leger tot op het jaar 1858 voorgevallen zijn, blijkt uit de volgende zamenstelling, die getrokken is uit het *Journal de l'armée Belge*, voor 1858.

1. De *infanterie* bestond in het jaar 1858 uit:

a) *Actieve troepen.*

1 Regiment grenadiers van 4 bataill ⁿ .	4 bat.	1368 Officieren,
12 Regimenten infanterie van linie, ieder van 4 bataillons. 48 "	44112 onder-officieren en soldat ⁿ .
3 Regimenten jagers te voet, ieder van 5 bataillons. 9 "	514 Officieren, 9878 onder-officieren en soldat ⁿ .
1 Jager-bataillon van de Schelde. 1 "	

5 Sedentaire (halve invalide-) kompagnien.	12	480
2 Disciplinaire kompagnien.	10	400
In het geheel.	{	62 Bataillons en 5 kompagnien,	met 1704 officieren en 54870 soldaten.

b) *Reserve.*

9 Reserve-regimenten, met 26 bataillons (in plaats van de voormalige burgerwacht in de provinciën geformeerd, en in vreedestijd slechts met zeer zwakke kaders onder de wapenen). Sterkte in tijd van oorlog.	50000 man.
Totaal der geheele Infanterie.	{	86 Bataillons en 5 kompagnien; in het geheel omtrent 85000 strijders.

II. De *kavallerie* bestond uit:

	Offic.	Bulders en Paarden.
1 Regiment korps der guides van 4 eskadr.	47	711
2 Regimenten kurassiers, ieder van 4 eskadr., 49 offic ⁿ . en 711 paard.	8 "	98 1422
2 Regimenten lansiers, ieder van 7 eskadr., 74 offic ⁿ . en 1400 paard.	14 "	148 2800
2 Regimenten jagers, ieder van 7 esk., 74 offic ⁿ . en 1400 paarden.	14 "	148 2800
Totaal der kavallerie.	40 eskadr. 441 offic. (1)	7195 ruit, en paarden.

III. De *artillerie* bestond uit:

1 Staf der artillerie, met omstreeks 60 officieren.
5 Regimenten, ieder van 1 rijdende, 6 veld- en 6 belegeringsbatterijen, iedere batterij van 6 stukken; in het geheel 3 rijdende, 18 veld- (voet-) en 18 belegeringsbatterijen.
1 Eskadron wagentrein.
1 Kompagnie werklieden.
1 " pontonniers.
1 " vuurwerkers.
In het geheel 350 officieren en 7400 onder-officieren en soldaten.

IV. De *genie-troepen* bestonden uit:

1 Staf, met 70 officieren.
1 Bataillon mineurs en sappeurs.
In het geheel 122 officieren en omtrent 1100 man.

V. De *gendarmmerie* bestond uit:

45 Officieren, 1225 onder-officieren en gendarmen en 1085 paarden.
--

(1) Het getal der officieren bij ieder regiment kavallerie, is buitengewoon groot. Het schijnt dat daaronder het geheele geneeskundige personeel, 't welk, evenals in Frankrijk, ook hier den officiersrang heeft, medebegrepen is, gelijk ook de officieren der administratie, die tot den staf van het regiment behooren.

VI. De staf van het leger bestond uit:

8 Divisie-generaals, 20 brigade-generaals, 9 kolonels, 3 luitenant-kolonels en verscheiden majoors, kapiteins en luitenanten voor de dienst van adjudanten, van den generalen staf, enz. In 't geheel 87 officieren.

VII. De vesting-staf.

Deze telde in 't geheel 83 officieren.

Volgens deze opgave was de effectieve stand van het leger, bij deszelfs formatie op voet van oorlog, in den winter van 1858—59, nagenoeg als volgt:

	Omc.	Man.	Faard.	Ges.
Staf van het leger en vestingstaf.	172			
Infanterie.	1912	85000		
Kavallerie.	441	7195	7195	
Artillerie.	550	7400		126
Genie.	122	1100		
Gendarmerie.	45	1225	1085	
Te zamen.	5020	101918	8276	126

Hieronder zijn echter nog niet gerekend de officiers-paarden, alsmede de artillerie-paarden en van den trein. Voor 9 reserve-regimenten zijn slechts 208 officieren voor het kader gerekend (iets minder dan de helft van hetgeen er noodig is voor de dienst en volgens de formatie).

Bij het daarstellen van dit leger, had België derhalve geen grootere inspanningen gedaan dan in den winter van 1852—55; er bevond zich omtrent $\frac{7}{8}$ der bevolking onder de wapenen, terwijl in Noord-Nederland de verhouding was 1:24. — In het oogvallend is de geringe hoeveelheid kavallerie in vergelijking tot de andere wapenen. Terwijl bij het Duitsche bondsleger de verhouding van 1:7 is bepaald, bij Pruisen van 1:6, bij Oostenrijk van 1:5—6, en bij Rusland zelfs van 1:5—4, ziet men bij het Belgische leger eene verhouding van slechts 1:12—15, hetgeen men, voorzeker, bij vergelijking van de verhouding in de opgenoemde Staten, als eene onevenredigheid tusschen beide wapens moet aanmerken. De moeilijkheid der remonte, voor welke het inlandsché, zeer zware paardenras slechts geringe middelen aanbiedt, is zonder twijfel de oorzaak dezer onevenredigheid. Men schijnt het laatste in België ook wel ingezien en de noodzakelijkheid eener verandering gevoeld te hebben, want reeds in het jaar (1855) 1856 werd door het gouvernement besloten, dat in iedere provincie, behalve het reeds geformeerde regiment reserve-infanterie (in plaats van de voormalige burgerwacht), ook een eskadron reserve-kavallerie, alsmede eene zoodanige batterij moest opgericht worden. Deze eskadrons hebben echter, zoover wij weten, in de wintermaanden van 1858—59 niet bestaan; het schijnt derhalve slechts bij den wensch en den goeden wil gebleven te zijn.

Dat er na de eindelijke vredesluiting met Noord-Nederland in 1859, tot aanzienlijke reductien besloten werd, behoeven wij hier, als van zelf sprekende, nauwelijks te vermelden. Bij de infanterie werden groote verloven gegeven, welke ieder regiment, met uitzondering van den tijd der jaarlijksche algemeene oefeningen, op een minimum (bepaald naar de behoefte van de garnizoens-, wacht- en plaatselijke dienst) van dikwijls ter naauwernood $\frac{1}{3}$ of zelfs $\frac{1}{5}$ van de eigenlijke sterkte brengen. Bij de kavallerie en artillerie heeft men minder groote verloven kunnen geven, uithoofde van het noodzakelijk te onderhouden getal paarden en de moeilijker krijgsvorming dezer wapenen.

Wij zijn nu tot het laatste tijdvak, waaruit wij berigten aangaande het Belgische leger hebben mede te deelen, het tijdvak van 1859—40 gekomen. Een langer verlof vergunde ons in den afgelopen herfst en winter, eene reis te doen door dit, in voortbrengselen van kunst en nijverheid zoo rijke, en van de natuur, door vruchtbaarheid en mildheid, zoo gezegend land, waardoor wij in de gelegenheid werden gesteld, om bijna alle troepengedeelten van het Belgische leger in hunne garnizoensplaatsen te zien. Die tijd was intusschen niet die der jaarlijksche oefeningen, zoodat wij aangaande deze slechts weinig kunnen vermelden. Wanneer intusschen, uit de wijze waarop de soldaat zich in en buiten dienst gedraagt, hoe hij de verschillende gedeelten der garnizoensdienst vervult, hoe hij zich jegens zijne meerderen in rang, hoe jegens de andere standen der maatschappij gedraagt, hoe hij zich-zelf en zijne wapenen houdt — wanneer, zeggen wij, uit dit alles, en uit zoovele andere omstandigheden, een besluit kan worden opgemaakt omtrent den geest van eenen troep, de resultaten der aan denzelfden besteedde oefening, omtrent de inwendige en uiterlijke deugdelijkheid, dan vermeenen wij voor een dergelijk besluit genoegzame gelegenheid te hebben gevonden. In hoever wij echter juist of verkeerd geoordeeld, te veel of te weinig gezegd, en door het medegedeelde den lezer bevredigd of onbevredigd gelaten hebben, moeten wij geheel en al aan deszelfs gevoelen overlaten. — Wij zullen overigens, in de volgende bladen, in dier voege over de bijzondere krijgsaangelegenheden verslag doen, als dezelve ons in het oog gevallen, of onder de aandacht gekomen zijn.

Arlon. In deze, gedurende de laatste 10 jaren, zoo dikwijls genoemde, kleine hoofdstad van het Belgische gedeelte van Luxemburg, zagen wij sedert zes jaren voor de eerste maal weder Belgische militairen. Het waren soldaten van het 9de regiment infanterie, van 't welk hier een bataillon garnizoen hield. Wij willen niet ontkennen, dat wij hen in den beginne met weinig achting en met groot vooroordeel beschouwden. Ons stonden de Belgische zwetsersijen van den vorigen winter

nog al te zeer voor den geest; ook klonken ons nog de woorden in het oor van een diligence-reisgenoot uit Namen, woorden, die wij voor de uitdrukking en de algemeene denkwijzen in het leger hielden, en die ons daardoor in onze vooringenomenheid dadelijk nog meer gestijfd hadden. De gezegde kapitein had, namelijk, toen het gesprek in de diligence, onder anderen onderwerpen, ook op het avancement, en bijzonder op de langzame bevordering in vredestand gebragt werd, geheel onweerdhouden gezegd: « *Wil men spoedig avanceren, dan moet men revolutie maken!* » (woordelyk, in het harde Luxemburger Duitsch, dat zijn tongval was, aldus uitgesproken), en met deze woorden eene geloofsbelijdenis afgelegd, die, naar onze meening, slechts die van een Belg konde zyn. De gezindheid, alzoo het inwendig bestaan, de eigenlijke gemoedsaard voor bedorven houdende, was het niet vreemd, dat wij ook *het uiterlyke* dier soldaten, in het eerst, slechts met eenen onverschilligen blik aanschouwden. Ons oog werd echter opmerkzamer, toen het, niet alleen op enkele buitengewoon zindelijke en krachtige militairen viel, maar binnen weinig uren tijdsverloop er zeer velen opmerkte, die zich door de genoemde eigenschappen, alsmede door een ernstig en gevestigd karakter, op het voordeeligt onderscheidden. Kleeding en uniform dezer soldaten waren, op onbeduidende veranderingen na, nog zoodanig als zij boven beschreven zijn. Die veranderingen bepaalden zich slechts tot de schouderstukken der centrum-kompagnien, die, in plaats van schouderlappen, nu rood wollen epauletten zonder franjes geworden waren, entot de epauletten der voltigeur-kompagnien, die nu, in plaats van groene, gele franjes hadden. Ook de rabatten waren afgeschafte en, in hare plaats, eene rij gele knopen met het regimentsnummer, en daarneven eene roode bies gekomen. Verscheidene soldaten droegen eene blaauwe muts met roode biezen en kwasten, volkomen aan de Fransche *bonnets de police* gelijk, wier vorm ook in het Belgische leger bij uitsluiting in gebruik is (1). Na deze opmerkingen zullen wij over de uniform der Belgische linie-infanterie niets meer te zeggen hebben, daar de 12 regimenten slechts door het nummer op den chako en op de uniformknopen, van elkander onderscheiden zijn; dit zullen wij echter welligt nog dikwijls moeten

(1) Deze vorm kan men als de doelmatigste voor den soldaat houden, die derhalve de voorkeur boven alle andere in gebruik zijnde zou verdienen. De zoogenaamde *bonnet de police* neemt bij het pakken alle vormen aan, die men haar wil geven, en laat zich overal insteken waar slechts eene ruimte voorhanden is. De ronde, gewatteerde, dikwijls zelfs stijve klepmutsen, bij andere legers in gebruik, wordt den soldaat tot last, wanneer hij ze in- of oppakken moet. Daarbij staat de laatste niet beter dan gene, ja wij durven zeggen, dat de *bonnet de police*, wanneer wij ons van deze uitdrukkingen kunnen bedienen, een loos en ondernemend air geeft.

herhalen: *dat, met opzigt tot het zindelyk voorkomen, de infanterie overal uitmuntte, alsook dat haar materiëel niets te wenschen overliet.*

Namen bood veelvuldige gelegenheden aan tot het maken van belangrijke militaire opmerkingen. Van krijgswerken maak ik echter slechts van de sterke en wel onderhouden citadel gewag, die, evenals onze Ehrenbreitstein, op hooge en steile rotsen is gelegen en de beneden liggende stad beheerscht, alsmede de beide dalen van de Sambre en Maas die zich hier vereenigen. Van de verschillende troepenafdeelingen der bezetting, zal ik eveneens slechts in zoverre van het hier liggende regiment jagers te paard spreken, als het deszelfs uniform en den staat der manschappen en paarden betreft. Wat de uniform aanbelangt, deze is voor de beide regimenten jagers te paard, die het Belgische leger heeft, volkomen gelijk en zeer smaakvol. Zij bestaat in donkergroene rokken en even zulke broeken, met roode afzetsels; namelijk: kragen (bij de kavallerie, gelijk bij alle andere wapens, van voren schuins weggesneden), opslagen, pandbezetsel en breede strepen aan de sterk met leder bezette broeken; voorts bestaat de uniform in een' hoogen zwarten chako, met witte wapperende paardenharen vlam, en witte vangsnieren, die, naar Fransche manier, om den hals geslingerd worden, alsmede stormbanden van ijzerketen en regt afstaande klep; eindelijk in witte franje-epauletten en witte nestels, welke laatste van den linker schouder (onder de epaulet) afdalen en op de borst bevestigd worden. Ook de rokknopen zijn wit, evenzoo het ledergoed, te weten: de kordonriem voor de karabijn en de koppel voor de patroentasch, ook de koppel voor de kromme sabel, met geel gevest en ijzeren scheede. Zadel- en toomtuig is naar Fransche manier, de schabrak is groen met rood, over dezelve een schaapsvel, gelijk die ook bij vele Duitsche kavallerien in gebruik is. De uniform der officieren is gelijk aan die der manschap, met het onderscheid dat de versierselen, die de laatste van witte wol heeft, bij hen van zilver zijn. Manschap en paarden behooren tot het middenslag, de laatsten zullen, met opzigt tot de grootte, met onze uhlanenpaarden overeenkomen. Zij schenen ons toe wel gevoederd en goed onderhouden te worden, maar die goede houding te missen welke slechts door eene grondige afrigting verkregen wordt. Bij het schier volslagen gebrek aan goede binnenlandsche paarden, krijgen de jagerregimenten hunne paarden uit het buitenland; en dat men daár juist niet altijd het beste weggeeft, zagen wij dikwijls, wanneer Belgische paardenhandelaars de lange rijen van door hen aangekochte paarden, door onze garnizoensplaatsen voerden.

Bevielen ons de jagers in hun uiterlijk voorkomen reeds bijzonder goed, zij moesten echter, bij de schoone manschappen

van het regiment guides, die wij weinige dagen daarna te Brussel zagen, aanmerkelijk in de schaduw staan. Men kan, met der daad, niet ligt een schooner ruitertroep zien, dan juist dit regiment. Immer in de nabijheid des konings, en in de eerste plaats de dienst bij hem verrichtende, bekleedt het den eersten rang in het leger, en geniet, als gardekorps, bijzondere achting en voorregten. Het korps officieren wordt aangevuld uit de rijkste en aanzienlijkste families van het land, en onderscheidt zich door een' goeden toon en behaaglijken vorm. De manschap wordt uit de schoonste en aanzienlijkste jongelieden der jaarlijksche ligting gekozen, en ook de remonte wordt, door de keur der paarden, het meest bevoordeeld. Met opzigt tot de uniform, komt het regiment guides het meest met de jagers te paard overeen, gelijk het dan ook tot de ligte ruitery behoort. Rokken en rijbroeken zijn donkergroen; kragen, opslagen, pand- en broekbezetsels karmozijnrood, de knopen, franje-epauletten, schouderbanden, kordonriemen en patroontaschbandeliers, alsmede de sabelkoppel zijn wit en in vorm aan die der jagers gelijk, evenzoo de wapenen, het toomenzadeltuig. Tot hoofdbedekking draagt het regiment hooge beerenmutsen, met geelkoperen versiering, witte kordons, roode zakken en vederbosschen, welke kleeding over het geheel een regt krijgshaftig voorkomen heeft. Voor de kleine inwendige dienst worden groene buizen, met witte knopen en karmozijnroode boorden, alsmede groene politiemutsen gedragen. De officieren dragen dan lange groene overrokken of jassen, die omtrent de sneede van die der Fransche jager-officieren hebben, doch zij hebben daarenboven groene om den hals geslagen vangsnieren, waarvan de rijke zilverkwasten over den regter schouder (aan den bovensten knoop van de regter borstzijde) bevestigd worden. Als hoofdbedekking wordt bij deze zeer wél staande kleeding, een' hooge chako, die naar boven bijna spits toeloopt, met gewast linnen overtrek gedragen, welke laatste in talloze regelmatige plooiën verdeeld is. Daar echter niets op dezen chako wordt gedragen (geen pompon, vlam, of iets dergelijks) zoo staat hij, hoewel zeer eigenaardig, toch zeer eenvoudig. — De officieren berijden doorgaans zeer goede en fraaije paarden, van Engelsch, Hannoversch of Mecklenburger ras. Wij zagen een troep guides te paard op weg naar Laeken, het lust- en zomerverblijf van den koning, en hun uiterlijk voorkomen gaf ons alle aanleiding om een gunstig oordeel over dit korps te vellen. Zij zagen er uiterst sierlijk en zindelijk uit, en lieten, met betrekking tot zit en houding te paard, alles achter zich wat wij niet lang geleden van de Fransche kavallerie gezien hadden; ook hunne paarden zagen er onvergelykelyk veel beter uit dan de Fransche. Of echter de Duitsche ruiters-officier, met opzigt tot het eerste, namelijk tot zitting en houding, *volkomen* tevreden zou zijn

geweest, willen wij daarlaten (1). Daar wij ook gelegenheid hadden het een en ander van de kaserneering en de stallen van dit regiment te zien, willen wij te dezen aanzien opmerken, dat in de vertrekken, zoowel als in de stallen, veel orde en zindelijkheid heerschten, dat de manschap zich krijgsmatig gedroeg en de oppassing en verzorging der paarden goed mogt heeten. De laatstgenoemden waren, naar onze manier, door lantier-boomen van elkander gescheiden, en stonden des daags zonder stroo. Het harnachement dat wij zagen, was, met betrekking tot de stoffe en bearbeiding, even voortreffelyk als de kleeding der manschap. Alles schijnt op een rijken voet ingerigt, de zucht voor angstige besparingen hier allezins vreemd te zijn. — Tot legplaatsen heeft de manschap zeer goede wollen matrassen.

't Geen het regiment guides voor de kavallerie is, dat is het te Brussel liggende regiment grenadiers voor de infanterie. Het bestaat uit zeer kloeke en aanzienlijke lieden en heeft eene goede houding. De uniform onderscheidt zich van die der linie-infanterie slechts door eenen zwarten, bij de officieren gouden granaat op de beide zijden van den kraag, en door de roode franje-epauletten en chako-vlammen, die bij dit regiment ook de centrum-kompagnien dragen.

Behalve deze keur-regimenten, houden nog verscheidene bataillons linie-infanterie en eene afdeeling artillerie te Brussel garnizoen. Van de eerste zagen wij, op een groot plein in de bovenstad, verscheidene troepen exerceren, en werden daarbij wel aan *Fransche vormen* herinnerd, maar niet aan *Fransche geoesendheid en vluheid*, die de Belgen missen. Het kommando geschiedt bij de exercitien in het Fransch, hoewel in alle regimenten welligt de helft der manschappen deze taal weinig, of in het geheel niet verstaat: de Vlamingers, namelijk, die overal in gelijke evenredigheid met de Walen vermengd, eene taal spreken welke veel overeenkomst met het hollandsch heeft. Indien wij overigens, deze en alle later nog geziene manschappen van de Belgische infanterie, met opzigt tot hunnen uiterlijken lichaamsbouw, vergelijken met de soldaten van ons leger, dan zouden wij hen neven onze krachtige, breedschouderige, stevig en gezond uitzierende Westphalingers kunnen stellen, die zij in een *physiek opzigt* niets zouden toegeven. In een moreel opzigt, echter, zouden deze lieden de vergelyking niet kunnen doorstaan met den, aan zijnen koning zoo trouwen, zijnen meerderen zoo gehoorzamen en toegedanen, zoo rustigen en bezadigden Westphalinger; en wij moeten, met verwijzing naar de geschiedenis, het aan den genegen lezer

(1) Voor zoover de leek er over oordeelen kan, moge hier gezegd worden, dat, bepaaldelyk bij den draf, het bovenlijf van bijna ieder ruitersvoorover boog, dat de armen zich bewogen, en ook het bovenbeen een weinig uitgespreid werd.

overlaten, voor eene te doene vergelijking, het evenbeeld elders zelf te zoeken.

Wij zagen te Brussel nog een troep die slechts voor de dienst van het koninklijk paleis bestemd schijnt, daar wij van dezelve elders niets meer te zien kregen. Het was eene uit oude soldaten bestaande infanterie-afdeeling, welke, met geringe afwijkingen, de uniform der linietroepen, doch de onderscheidings-teekenen der grenadiers had (roodwollen franjen aan geelkopen schulp-epauletten), maar, tot hoofdbedekking, een' geel metalen helm, van griekschen vorm droeg, met een zwarte berenkam versierd.

Neven de officieren van het regiment guides, onderscheiden zich, onder het zeer talrijke korps officieren van het garnizoen, boven die der regimenten infanterie, de artillerie-officieren en die van den generalen staf, ten aanzien van sierlijke kleeding en goede maatschappelijke vormen. Van de officieren der linie-infanterie zagen wij vele luitenants, reeds met grijze haren en in volle uniform (1), in een der stedelijke estaminets, onder hun glas bitter faro, of zich buiten de stad vermaken op plaatsen van openbare uitspanning, die slechts door de lagere volksklassen, namelijk handwerkslieden en fabrieks-arbeiders bezocht schenen. *Het was de korporaal in den officiersrok, dien wij ook in de andere garnizoensplaatsen menigmaal herkenden, en die in ieder regiment infanterie wel de meerderheid uitmaakt.* — Zoo in België, in het algemeen, de krijgstand weinig geteld wordt, en — gelijk in alle andere staten, waar de handel de eerste rang bekleedt, het geval is — de andere standen met een' wangunstigen blik op denzelfden neerzien, schijnen toch hier, in het bijzonder, de infanterie en hare officieren in eene groote minachting en groote geringschating bij de burgers te staan. Voorzeker heeft zulks haren grond in de bouwstoffen, waaruit gezegde korpsen thans ten deele nog bestaan, alsmede ook daarin, dat juist de infanterie-officieren zich-zelven, gelijk men zegt, het meest verzaaken; zij weten namelijk niet, hoe zij zich het hun ontbrekende aanzien zullen verschaffen. De gewone soldaat wordt overal niet veel geacht, waar het stelsel van plaatsvervangende in zwang is; in het rijke België geldt hij bijna voor niets, dewijl hier nagenoeg alleen de armste klassen dienen.

Wij hadden gelegenheid om met eenen beschaafden burger,

(1) De Belgische officieren volgen de Fransche etiquette, die slechts toelaat des morgens voor het middaguur in den jas of overrok te verschijnen, doch van 12 uren des middags af, de uniformrok vereischt, waartoe ook steeds de chako, de epauletten en de sabel behooren. De uniform, zoowel als de overrok wordt steeds tot bovenaan toegeknoopt; bij de laatste ontbrekt ook nimmer de sabel. De politie-muts schijnen de officieren slechts bij de inwendige kleine dienst te dragen, daar wij op straat nimmer een officier met dezelve gezien hebben. Ook de soldaten, alléén over straat gaande, ziet men gewoonlijk niet dan met chako en zijgeweer.

een man die veel gereisd had, over deze minachting en derzelve oorzaken te spreken, en hij bevestigde ons in de meening, die wij daaromtrent reeds hadden opgevat. Wij kwamen tot het maken van vergelijkingen met den toestand in Duitschland, bijzonder met dien in Pruisen, en het was ons aangenaam, uit den mond van den vreemdeling, een loffelijk getuigenis te hooren, dat geenszins een wellevendheids-compliment moest zijn of kon, daar de man zoo min wist dat wij Pruisen, als dat wij officieren waren. — «Terwijl men in Pruisen, gelijk hij zulks met eigene oogen gezien had, den officier overal met achting en onderscheiding bejegende, zou men, zeide hij, in België vragen: *Comment, pour un officier de tels égards?*»

In den schouwburg te Brussel zagen wij verscheidene staf-officieren en generaals, die een schitterend militair kostuum hadden. De geheel blaauwe, met rijk goudborduurzel (op kraag, opslagen en het lijf) versierde uniformrok der generaals, geleek veel op die der Fransche officieren van dien rang. Daarbij behooren voorts gouden epauletten met dikke bouillons, blaauwe pantalons, met gouden strepen, een hoed met gouden lis en kokarde, zonder vederbosch echter, en een degen met sierlijk gevest. Het grootste gedeelte dezer hoofd-officieren was met sterren en ordesteekenen van de lagere klassen versierd, waaronder men talrijk de Fransche order van het legioen van eer zag. Op de borst van vele subaltern-officieren, als ook op die van menig onder-officier, zagen wij de Leopolds-order neven het Septemberkruis, en even dikwijls het een of het ander teeken alleen. De Leopoldsorder werd in het jaar 1832, ter belooning voor diensten aan het vaderland, ingesteld en in vier klassen verdeeld, bestaande uit het grootkruis, het kruis van kommandeur, en het ridderkruis in twee klassen. De decoratie bestaat in een wit geëmailleerd kruis, welks vier armen door een krans, half van van eikenloof, half van lauwerbladen verbonden zijn. In het midden bevat een zwart geëmailleerd kruis, met rooden rand, tusschen twee gouden kringen, het naamcijfer des konings, en op de rugzijde staat het wapen, met het devies: *L'Union fait la force*. De orderband is rood. De grootkruisen dragen een zilveren ster, de kommandeurs een kruis op de linker borst; de ridders dragen het orderteeken om den hals of in het knoopsgat. Voor de orderleden uit den militairen stand bestaat een onderscheidingsteeken in twee kruislings over elkander gelegde zwaarden, tusschen het kruis en de kroon, welke laatste zich (evenals aan het *croix d'honneur*) boven den bovensten arm bevindt. — Het voor onderscheiding in de Septemberdagen ingestelde kruis, is van goud, met zwart email en rond middenschild; het wordt aan een rood-zwart-geel gekleurd lint gedragen. Men ziet dit kruis zeer menigvuldig op uniformen en burger-

rokken. In die dagen waren er toch zooveel, die zich onderscheidden! — Te Brugge trok het later onze opmerking, het kruis van de Nederlandsche militaire Willemsorder op de borst van eenen *belgischen* officier te zien; hij was ook de eenige dien wij met hetzelfde zagen.

Om ook van de Belgische regimenten kurassiers, lansiers en jagers te voet iets te zeggen, verplaatsen wij thans den lezer naar de garnizoensplaatsen dier troepen, en zullen ook dáár gelegenheid vinden, om nog de eene en andere bijzonderheid te vermelden.

Het vriendelijke Mechelen, eenmaal *Malines Pheureuse*, thans nog, en te regt, *Malines la propre* genoemd, is de garnizoensplaats van den staf van een der beide schoone regimenten lansiers, welke het Belgische leger in deszelfs gelede- ren telt. Wij zagen officieren te voet en te paard, en waren verrast over hun net voorkomen. Zij hadden hunne echt militaire houding aan de Poolsche officieren te danken, die in het jaar 1851, nadat zij in hun vaderland voor de Russische wapenen bezweken waren, hier bereidwillig opgenomen en aangesteld werden. De uniform is geheel en al Poolsch, evenzoo de wapening, de kleeding van ruiters en het harnachement der paarden. Het in Mechelen garnizoen houdende regiment heeft donkerblauwe rokken en rijbroeken, met karmozijnroode kragen, rabatten, opslagen, pand- en broekbezetsels, witte knopen, even zulke franje-epauletten en nestels (als de jagers te paard), wit ledergoed; voorts karmozijnroode chapka's, met wit metalen versiering (eene zon) en even zulke stormbanden, witte vangsnieren en witte wapperende vlam van paardenhaar. Tot de wapening behooren lanssen (die wel $1\frac{1}{2}$ voeten korter zullen zijn dan de Pruissische), met een zwart-rood-geel vaantje, kromme korfsabel met ijzeren scheede, en pistolen. Het andere niet te Mechelen garnizoen houdend regiment lansiers, onderscheidt zich hierin van dit laatste, dat bij hetzelfde geel is, wat het beschrevene regiment karmozijnrood heeft. Wij zagen met karmozijnroode afzetsels ook een brigadier (1), die, in plaats van den blauwen rijbroek, een karmozijnrooden broek met blauwe strepen en zonder lederbezetsel had, en gelooven dat deze voordeelig uitkomende kleeding welligt tot de groote tenue behoort. De paarden van de beide regimenten behooren tot het middenlag. De weinige die wij zagen, waren met zorg onderhouden. Aan het station van den ijzeren spoorweg viel ons een lansier in het oog, die met zijne lans op schildwacht stond, terwijl bij ons in Pruisen, zooals bekend is, de uhlaan, wanneer hij te voet paradeert of op schildwacht staat, de lans in het kwar-

tier laat en de sabel draagt. Wij willen hier voorts eens voor goed vermelden, dat niet alleen te Mechelen, maar overal waar garnizoenen ligt, de militairen gebruikt worden tot bewaking van de spoorwegstations. Wij hebben de schildwachten op dezen post, waar eene groote opmerkzaamheid en strengheid vereischt wordt, overal hunne pligten naauwgezet zien vervullen, en brengen hieraan gaarne onze hulde toe, als eene eigenschap die den soldaat van eene goede zijde kenmerkt. Zoo, gelijk de couranten ons onlangs hebben gemeld, eenige soldaten van den wachtpost op het station te Ans, bij Luik, de aan hunne waakzaamheid toevertrouwde wijnvaten openden, en zich aan den heerlijken Johannisberger bedronken, was dit gewis een misdrijf uit hovenmatige belustheid en pligtverzuim ontstaande, maar het zou onbillijk zijn, wanneer men uit dit enkele geval, nadeelige gevolgtrekkingen omtrent de troepen in 't algemeen wilde maken.

Op den spoorweg van Mechelen naar Gent, hadden wij eene afdeling infanterie van omtrent 200 man, met officieren en tambours aan het hoofd, tot reisgezelschap. Zij legden op deze wijs een' marsch van ten minste drie dagen, met het grootste gemak, zittende, binnen ongeveer twee en een half uur af. De manschap was in den kapot en over het geheel in marschtenuë; zij hield gedurende den togt den gepakten ransel op den rug en het geweer in de hand, en droeg, waarschijnlijk ter versooring van de laken pantalons (het was in December), wit linnen broeken over dezelfde, en even zulke slobkousen. Op den ransel was, in een linnen overtrek, de uniformrok gebonden, en aan denzelfden, evenals bij ons in Pruisen, een in vergelijking met den onzen, kleinen kookketel. Als een zeer doelmatig en *navolgenswaardig* veldgereedschap, moeten wij de bruinverlakte (waarschijnlijk blikken) drinkflesschen noemen, die de Belgische soldaat, even als de Fransche, aan een koord over den linker schouder, aan de regter zijde draagt. De manschap was op de waggons vrolijk en in goeden luim, en haar gezang verdoofde bijna het geraas van het vonkenspattend stoommachine en het ratelen van den langen wagentrein op de snel voorwaarts voerende baan. Wij hoorden later, dat deze wijze van transport der troepen, zeer gemeenzaam is, maar de vraag is, of *dit ontwennen aan het marcheren voor den infanterist wel verdient te worden goedgekeurd, daar men toch niet overal spoorwegen heeft, en eene infanterie, die aan dit gemakkelijk middel van transport gewoon is, by eenen aan het marcheren gewonen troep, noodzakelykerwys verre te kort moet schieten.*

Het was een fraaije, heldere zondag, toen wij ons in het uitgebreide Gent bevonden. Vele menschen wandelden in feestdosch, door de lange schoone straten, naar den *Kauter*, de door prachtige huizen en boomrijen omgeven *place d'armes*,

(1) De rangonderscheidingen van de onder-officieren bestaan hier, evenals bij het Fransche leger, uit eenen gouden, zilveren of wollen streep op den arm; de lange diensttijd wordt door roode chevrons aangeduid.

midden in de stad, alwaar de wachtparade des morgens ten elf ure moest optrekken, Wij volgden den algemeenen trein, en zagen ons weldra tegenover den grooten troep van officieren, die tot dit zeer sterk garnizoen behoorden, en de optrekende wacht. Alle wapenen zag men hier vertegenwoordigd: infanterie van linie en jagers te voet, kurassiers en artilleristen, allen in groote uniform. Na het defileren der wachtparade en terwijl het parool gegeven werd, speelde een vrij talrijk muzijkorps eenige stukken, zoo al niet met Duitsche harmonie, toch niet zonder juistheid; toen loste zich alles in een bont mengelmoes op, en weldra zag men onder de wandelende *beau monde*, slechts nog hier en daar een fraai uitgedoschten, blinkenden officier, een kurassier met ijzeren helm en wapperenden vederbos, een' kloeken jager, een' fieren artillerist. Den infanterist verloor men bij deze schitterender uniformen uit het oog.

Er waren slechts weinig weken verloop, sedert er, in de maand October, onlusten te Gent waren voorgevallen, waarin het buitenlandsch publiek staatkundige bedoelingen wilde zien, maar die de Gentenaars zelve, slechts hielden voor eene onstuimige uitbarsting der arbeidende klasse, wegens gebrek aan levensonderhoud. Het garnizoen was op dien tijd aanzienlijk versterkt geworden en sedert op dien voet gebleven, naar wij dit ten minste konden opmaken uit de vele en zeer sterke wachten, en uit de menigte soldaten die wij overal ontmoetden. De troepen hebben zich bij het bedwingen dier onlusten met veerkracht gedragen, hetwelk echter door hen, die er in betrokken waren, met den naam van ruw- en barbaarschheid bestempeld werd. «Toen — dus sprak tot ons een burger — de honger 40000 menschen zonder arbeid, luide om brood deed roepen, beantwoordde het gouvernement dit geschrei met de kolf en de bajonet. Dit deed den hongerigen de straatsteenen opnemen, en van weërszijden kwam men er met bebloedde koppen af, want de kurassiers betaalden zoowel als de linie-soldaten, iederen steenworp en iederen kreet, mededoogenloos, met houw en stoot. De eerstgenoemden bekwamen in hunne harnassen kuilen, waarin men eene hand had kunnen leggen, bij de infanterie moesten er velen zwaar gekwetst weggedragen worden; maar de ongelukkige schreeuwers gingen even hongerig, en evenzeer bebloed naar huis!» — Wie erkent niet in dit verhaal de partijdige haat van den burger, die zelfs dan nog van den krijgsman een gruwel heeft, wanneer hij hem voor roof en plundering beveiligd, en slechts zijnen pligt doet.

Van de soldaten der bezetting van Gent, bevielen ons de kurassiers het best. Hooge ridderlijke gestalten van herkulischen bouw, frisch en kloek van gelaat, deden zij ons, in hunne antieke helmen, aan die kurassiers denken, van welke in *Wallenstein* gezegd wordt:

*S'ist ein Wallon! Respect vor dem!
Von des Pappenheims Kürassieren.*

Vroeger uit een regiment van 8 eskadrons bestaande, zijn de kurassiers eerst voor eenige jaren in twee regimenten, ieder van 4 eskadrons verdeeld, die te Gent en te Brugge hunne hoofdgarnizoensplaatsen hebben. Het te Gent garnizoen houdend regiment draagt donkerblauwe rokken en even zulke rijbroeken; op de borst eene rij witte knopen, gele kraagen, opslagen, pand- en broekbezetsels, gele biezen op den voorsten en benedenrand van den rok en op de zakkleppen, roode franje-epauletten, wit ledergoed (patroontaschbandelier en degenkoppel), witte opgeslagen handschoenen, zwarte stropdas met wit boordje (1). Tot hoofdbedekking dient een wit metalen helm, met geelkoperen versiering, een van achteren tot op het lijf ahangende zwarte paardenstaart, en een hooge roode vederbos op de regter zijde. Deze helm, naar fransch model, wordt gewoonlijk zonder kinband gedragen en zit desniettemin zeer vast; gelijk dan ook, in het algemeen, alle hoofdbedekkingen van de troepen des Belgischen legers, even als bij de Franschen, zeer diep in het gezicht en over het achterhoofd gaan, en de kinband dus minder dienst doet voor het doen vast blijven zitten der hoofdbedekking, dan tot *bescherming van het gezicht*, 't geen ook wel deszelfs hoofdbedoeling is. Voor de kleine inwendige dienst, draagt de kurassier een blaauwe buis, met witte knopen en een blaauwen politiemuts, met gele biezen en kwasten. Als wapens worden gedragen zeer lange, regte palassen (met gelen korf en ijzeren scheede) almede pistolen; de vuistriemen die zich aan de pallassen bevinden, zijn bij de kurassiers, even als bij de andere regimenten kavallerie, van wit leder. Tot beschermingswapen hebben zij een ijzeren dubbel kuras, naar Fransch model. Het zadel- en toomtuig is eveneens naar het Fransche gevolgd, en even als al het andere, uitmuntend van stof. De uniform der officieren is gelijk aan die der manschap; doch de eersten hebben zilveren torsade-epauletten en sterk verzilverde of vergulde helmen en kurassen. Het regiment dat te Brugge garnizoen houdt, onderscheidt zich van dat te Gent slechts door de roode afzetsels, terwijl het laatste gele heeft. De paarden van de beide regimenten zijn zeer groot en zwaar; zij schijnen gedeeltelijk uit het land te zijn, want aan velen derzelven herkennen wij de vormen van het Brabandsche ras.

Zindelijkheid in het uiterlijk voorkomen, is eene hoofdeigenschap van den Belgischen soldaat; de kurassiers maakten, in hunne sierlijke uniform, hierop geene uitzondering.

Behalve van de kurassiers, moeten wij te Gent nog spreken

(1) Dit boordje wordt door het geheele leger gedragen en staat bijzonder net.

van het aldaar liggend regiment jagers te voet, een van de drie die het Belgische leger heeft. De uniform dezer jagerregimenten, die wel de meeste overeenkomst hebben met de ligte infanterie-regimenten van het Fransche leger, is geheel groen, zoowel de rok, die de snede der linie-infanterie heeft, als de broek. De kleurige afzetsels die zij heeft, bestaan slechts in de roode biezen om den kraag en opslagen, en op den boven- en benedenrand van den uniformrok, alsmede op de rokspanden, zakkleppen en broeken. De door al de manschappen gedragen wordende franje-epauletten zijn groen en rood; de met het regimentsnummer voorziene knopen geel, de chako-pompons zijn rood, de vlam op dezelve is groen. In de vier spiegels van de rokspanden zijn roode jagerhoorns (bij de officieren gouden, zooals ook hunne epauletten zijn). De wapening bestaat in een bajonetgeweer (welligt iets korter en ligter dan dat der linie-infanterie) en in de gewone kromme infanterie-sabel; het ledergoed is zwart. De officieren dragen de sabel der linie-infanterie-officieren, in zwart-lederen scheede, zonder dragon, aan een zwart verlakten koppel.

Deze drie jagerregimenten moeten in het leger den roep hebben van het naauwgezest in de dienst en het meest ervaren te zijn. Zij werden in het jaar 1851 uit de verschillende vrijkorpsen zamengesteld, welke in de omwenteling eene niet onbeduidende rol hebben gespeeld, en verkregen in 't bijzonder Fransche officieren tot aanvoerders en instructeurs. De manschap ziet er kloek en deugdelijk uit, en kan men over het geheel tot het middenslag rekenen te behooren.

Van *Brugge* en *Ostende* hebben wij niet veel kriegsbelangrijks te vermelden. In beide steden zagen wij de officieren en soldaten, ter viering van den geboortedag huns konings, in groote tenue, en de korpsen officieren zich tot feestmaaltijden vereenigen. Evenmin als de burgerij in het algemeen veel deel aan deze feesten nam, konden wij ook op het geelaat der krijgslieden die uitdrukking van ware vreugd en vaderlandsch gevoel ontdekken, die in ons land, zoowel bij soldaten als bij burgers, zoo bij aanzienlijken als geringen, even algemeen als opregt is, wanneer de dag tot feestelijke viering van het geboortefeest des konings, des oppersten kriegsbevelhebbers, aangebroken is!

Te *Ostende* hadden wij gelegenheid om iets van de vestingwerken te zien; zij waren in goeden staat en gaven het bewijs van een zorgvuldig toezigt.

Belangrijker dan deze, dikwijls met moed en volharding verdedigde, maar ook dikwijls veroverde wallen, waren voor ons de vestingwerken van Antwerpen, bepaaldelijk die van het wereldberoemde kasteel dezer stad. Om den toegang tot dit laatste te hebben, had men een permissie-kaart van den plaatselijken kommandant noodig, die ons op de aanvraag zonder

bezwaar verleend werd. Toen wij, op vertoon van het permissie-billet, ongehinderd over het glacis en de brug gekomen waren, en de wachtpost onder den hoofdingang, aan het front der stadszijde hadden bereikt, werden wij door den onder-officier der wacht aangehouden, en werd ons gezegd dat wij ons bij den wachthebbenden officier moesten aanmelden. Wij volgden dit bevel, waaraan ieder vreemdeling zich te houden heeft, en hadden hier gelegenheid andermaal bouwstof te vinden voor het reeds in 't algemeen gevelde oordeel, aangaande Belgische officieren. In een donker, door damp en vuil, zwart geworden vertrek, zagen wij, op een leuningstoel onachtzaam uitgestrekt, den Zweedschen hoed op het regter oor gedrukt, met een eind pijp in den mond, dikke rookwolken voor zich henen drijvende, een officier gezeten, dien wij aan zijnen groenen rok en gezegden hoed, voor eenen officier van het Scheldébataillon herkenden. Weinige schreden voor hem stond een soldaat van dit bataillon, waarschijnlijk de oppasser van den wachthebbenden officier, uit het, op eene onooglijke tafel, verward dooreen staande blikken keukengereedschap, het overschot van het middagmaal zijns meesters etende. Een paar houten stoelen voltooide het ameublement en vulde den midden- en achtergrond van een tafereel aan, dat *Teniers* gewis zijn penseel waardig zou gekeurd hebben. Ofschoon wij den wakkeren Schelde-officier bij het binnentreden beleefdelijk groeteden, hield hij het toch voor onnoodig om op te staan, en dacht hij, met het even oplitgen van den hoed, onze beleefdheid reeds genoegzaam te hebben beantwoord. — De vereischte vragen naar naam en stand waren spoedig beantwoord, onze toegangskaart even spoedig geviseerd, en de noodige aantekening in het daartoe bestemde boek gemaakt. Het wilde echter den vrager maar niet invallen, hoe hij zich jegens eenen vreemden officier behoorde te gedragen. Zijn phlegma hield hem op den gemakkelijken stoel als vastgenageld, en zijne opvoeding had hem de meest gewone vormen van burgerlijke beleefdheid niet geleerd, waarmede men eenen vreemdeling uit het vertrek laat gaan. *Het was weder de korporaal in den officiersrok!* Welligt was hij eerst kort uit dien rang tot den laatstgenoemden opgeklimmen, want in het Belgische leger bestaat ook de Fransche wet op de bevordering, volgens welke een derde gedeelte van de opengevallen officiersplaatsen bij de regimenten infanterie en kavallerie, uit den boezem der onder-officieren, naar hunne eigene keus, wordt aangevuld.

Het bataillon der Schelde, tot hetwelk, zooals wij reeds gezegd hebben, de voormelde officier behoorde, is eerst voor weinige jaren daargesteld, uit manschappen die aan de Schelde-oevers zijn geboren, en is bestemd voor de bewaking der op de oevers van deze rivier liggende kleine forten. De staf heeft zijn hoofdkwartier te Antwerpen, de sterkte en indeeling in

kompagnien is aan die der bataillons infanterie en jagers gelijk. De uniform van dit bataillon is zeer eigenaardig en doelmatig, maar kleedt slecht. Zij bestaat in eene groene, tot op de knie reikende overrok of jas, met gele knopen, gele bies om den kraag, opslagen en zakkleppen, en in de franje-epauletten der voltigeurs; verder in groene pantalon, met gele streep, schoenen en zwarte slobkousen. Tot hoofdbedekking dient een zoogenoemde Zweedsche hoed, met laag afhangende groene vederbos (op de regterzijde) en groene vangsnieren, die aan de achterzijde van den hoed bevestigd zijn en om den hals geslingerd worden. De wapening bestaat in een kort bajonetgeweer en de kromme infanterie-sabel, welke aan een gelen koppel om het lijf gedragen wordt. Aan dezen koppel, en wel voor het lijf, is ook de patroentasch. De uniform der officieren is daaraan gelijk; deze dragen een sleepsabel met lederen scheede, en, even als kavallerie-officieren, een kleine patroentasch aan een zwarten koppel. Aan de om den hals geslingerde groen zijden vangsnieren, zijn twee rijke gouden kwasten, die, even als bij de guides, aan den regter schouder bevestigd worden. In gewone kleine dienst dragen de soldaten groene buizen en groene mutsen met den jagerhoorn. De manschap van dit bataillon is van een goed slag, dik en stevig; hare houding is echter niet zeer krijgshaftig. Zij heeft meer het voorkomen van een burgerschutterskorps, dan van een geregelden troep.

Wij bezigtigden het kasteel van Antwerpen met de levendigste belangstelling. Men ontwaart niets meer van de verwoestingen welke het Fransche geschut hier in het jaar 1832 heeft aangerigt; ook ziet men niets meer van de groote gebouwen en etablissementen, die vóór het beleg op het binnenplein van het kasteel stonden. Het is eene ledige, eenzame ruimte geworden, waarop alleen twee nieuwgebouwde kasernen, de eene voor 5 à 4 kompagnien infanterie, de andere voor getrouwde officieren, naast het kruidmagazijn staan, het eenige gebouw 't welk de bommen van *Gérard* heeft weêrstaan. Hier en daar ziet men nog, op den met gras bedekten grond, de sporen der grondslagen van vernielde gebouwen; maar het zijn slechts geringe sporen, want de grond is vlak gemaakt, gelijk eene tafel. De bekleedingsmuren der wallen zijn weder met zorg hersteld, zoodat slechts bij een naauwkeurig onderzoek het nieuwe nog van het oude kan onderscheiden worden; evenzoo zijn ook de wallen met de grootste regelmatigheid en stevigheid hersteld. Ook de bovenvermelde hoofdboort, aan de zijde die naar de stad front maakt, welke insgelijks in een puinhoop was verkeerd, is met zijn bovengebouw weder opgebouwd. Het laatste strekt tot verblijf van den kommandant der citadel en van eenige leden tot het personeel van het kasteel behorende. In de benedenverdieping zijn de wachtkamers. Links

van deze poort, naar de Scheldezijde toe, wordt de kasemat getoond, waar de oude bajonet-generaal *Chassé* volhield: «tot aan de eer der wapenen voldaan,» het lot der citadel beslist was! Ten tijde van *Napoleon* hadden galeislaven in deze kasemat hun verblijf gehad; tijdens het Nederlandsch beheer diende zij tot arrestkamer; *Chassé* maakte haar tot zijne armzalige woning, en België laat zijne «braven van het 10de regiment» daarin opsluiten, wanneer deze iets strafschuldigs begaan hebben!

Als eene bijzonderheid toonde ons de geleider een «stukje» van een bom *du fameux mortier monstre de Liège*, dat op de heide van Braeschaet, na kortstondig bestaan, in stukken sprong. Dit «stukje» had wel de grootte van eene aanzienlijke braadpan, en geeft genoegzaam denkbeeld van de reusachtige bom, die met hare springlading, meer dan 1000 ponden woog. — Van den belegerings-arbeid der Franschen is niets meer te zien; de nijvere landbouw heeft alle sporen daarvan spoedig doen verdwijnen. Tot Berghem toe, zoover wij zien konden, waren de velden met het saprijk groen van een weelderig ontkiemend winterzaad bedekt, en boomen en struiken braken het eentoonige der vruchtbare vlakke af. Bij het wenden van den blik naar de stadszijde toe, ontwaarde men nog de puinhoopen van woonhuizen, koopmans-magazijnen en militaire gebouwen, die aan de kade en nabij de esplanade, het meest aan het vuur der citadel waren blootgesteld geweest, toen *Chassé* de stad voor haren overmoed met kogels tuchtigde.

Onze geleider had deel genomen aan het beleg van 1832. Hij diende toen als sergeant bij het Belgische korps sappeurs, en had in zóóver *actief* medegewerkt, als hij met dit korps voor de Franschen vlijtig schanskorven gevlochten en het materieel bewaakt had, want slechts dáártoe bepaalde zich de deelneming van Belgische troepen aan dit krijgsfeit. Desniettemin roemde hij zijne daarbij betoonde activiteit, en sprak van de daarbij doorgestane gevaren met zooveel ernst en uitvoerigheid, dat een onkundige in de geschiedenis, hem geloof zou hebben moeten schenken; wij echter waren wat ongeloofig! — In het algemeen kan men op het hooren van overdrijvingen en zwetserijen rekenen, wanneer men de gaarne opgedischte verhalen van Belgische wapenfeiten een willig oor wil leenen. Wij herinneren ons een verhaal, dat ons op de *Place des martyrs* te Brussel, aan den voet van het gedenkstuk, aldaar voor de Septemberhelden opgerigt, door eenen veteraan gedaan werd, die op den 25sten September ook voor de «Belgische vrijheid» had gebloed. «De Hollanders hadden hem zooveel kartetsen door het lyf gejaagd, dat hij nog heden ten dage niet wist, hoe hij het leven er afgebragt had!» De natie had hem echter voor deze kartetslading schadeloos weten te stellen. Zij vertrouwde hem de bewaking van het gedenkstuk toe, dat zich

over het gebeente van eenige honderde gesneuvelden verheft, en dat hem niet alleen aan zijne eigene daden herinnert, maar hem ook dagelijks gelegenheid verschafft, om dezelve te verhalen. Daarenboven verkreeg hij natuurlijk ook het Septemberkruis.

In een der bastions van Antwerpens noordelijk front, nabij het reusachtig bassin, dat *Napoleon's* scheppende geest hier tot stand bragt, zagen wij Belgische artilleristen bezig met het pakken en verzenden van allerlei gereedschap en materieel. Eenige voorraadwagens met artillerie-bespanning, stonden in de nabijheid om het transport te vervoeren. Wij hadden daardoor gelegenheid om de paarden en het toestel naauwkeuriger te bezigtigen. Het laatste vonden wij, wat het materieel aangaat, zeer deugdzaam; de paarden waren groot en zwaar, doch zagen er wel onderhouden en goed gevoederd uit. Met opzigt tot de manschap, die wij hier, en vroeger te Brussel en te Gent zagen, kunnen wij verwijzen naar hetgeen wij hierboven van de compagnie artillerie te Venlo gezegd hebben, daar de uniform nog dezelfde als toenmaals was, en ook thans nog het geheele korps, zamengesteld uit enkel schoone en kloeke lieden, zeer uitstekend blijkt te zijn. De rijdende artillerie onderscheidt zich van die te voet, slechts door het ledergoed en de wapenen der kavallerie; beiden echter gelijken uitwendig bijna volkomen op haar model, de Fransche artillerie, wier stelsel ook in België ingevoerd is. Wij zagen op het binnenplein van het paleis des Prinsen *van Oranje* te Brussel, een aantal stukken veldgeschut, die ons, wat vorm en constructie betreft, aan dergelijke stukken herinnerden, welke wij kort te voren te Metz gezien hadden. Evengelijke grootte van de raders, dergelijke voorwagens voor geschut en munitiewagens, inrigting aan beiden voor het transport der onberedene bedieningsmanschap, groote ligtheid, eigenaardig samenstel der affuiten, welke korte zijwanden in een lang blok uitloopen, waaraan, in plaats van het protsgat, een ring voor het inhaken in den voorwagenhaak is, groote gemakelijkheid hiervan ontstaande bij het afnemen van den voorwagen van het geschut, en uit de grootere voorzwaarte van het geschut, in verband met het affuit. Ziedaar de opmerkelijkste eigenschappen van dit veldgeschut, voor zoover leken die konden opmerken, voor welke wij ons verklaren moeten, wanneer het voorwerpen van de artillerie betreft.

Wij hebben nu, met uitzondering van de Belgische genietroepen, van alle wapenen en korpsen gesproken, zoover wij gelegenheid hadden dezelve te zien. Het geniewezen leerden wij slechts in een gedeelte zijner werkzaamheid kennen, namelijk in de wel onderhouden en onder zorgvuldig opzigt staande vestingwerken, zooals die van Namen, Ostende en Antwerpen. Officieren of manschappen van dit korps hebben wij,

zoover wij weten, nergens ontmoet, weshalve wij ook niets aangaande hetzelfde kunnen mededeelen.

Als laatste soort van militairen, die wij in België zagen, moeten wij nog van een' onder-officier melding maken, die van het 5de regiment als invalide ontslagen, naar zijne haardstede wederkeerde, en met ons van Leuven naar Thienen reisde. Hij had eene geheele nieuwe uitrusting (kapot, muts, dienstbuis en pantalon) en zóóveel kleine monteringsstukken (hemden, schoenen, doeken, enz.) medegekregen, dat hij wel voor een geheel jaar van al het noodige voorzien was. Hij strekte met deze hem medegegeven kleedingstukken, tot een sprekend blijk van die algemeene welgesteldheid, ja van dien rijkdom des lands, die men overal ontmoet, die in alle klassen der bevolking den *materiëlen* welstand tot den hoogsten trap opvoert, en die ook in het schitterend uiterlijke van het leger, en in deszelfs ruime dotatie, onmiskenbaar doorstraalt.

Hiermede zijn wij aan het slot van onze aantekeningen gekomen. Zoo wij van het medegedeelde nog een kort overzicht nemen, dan komen daarbij vooral de volgende punten uit:

1.) Het koninkrijk België is in staat, *met inspanning* van al zijne krachten, een leger van meer dan 200000 man onder de wapenen te brengen.

2.) Het *levende* materieel van dit leger is, wat *a)* de *manschap* betreft, uit het *physiek oogpunt* beschouwd, uitstekend te noemen; uit een moreel oogpunt beschouwd, schijnt het nog tot geene volkomen goede ontwikkeling te zijn gekomen. De smetten der revolutie zijn nog altijd bij deze en gene leden van hetzelfde zichtbaar; het geheel ontbreekt de achtungwekkende grondslag. — Wat *b)* de paarden aanbelangt, het land levert geene goede kavalleriesoort op, bepaaldelijk ontbreekt dat voor de ligte kavallerie *geheel en al*; in dit opzigt is België dus van het buitenland afhankelijk.

3.) Het *doode* materieel van het leger: laken, ledergoed, linnen, wapenen, is voortreffelijk. Het land levert uit zijnen rijken grond de middelen op tot voortdurende aanvulling en vernieuwing. De wapenfabrieken te Luik en de geschutgieterij aldaar, hebben eenen Europeschen roem; de lakenfabrieken te Verviers wedijveren met de beste buitenlandsche; te Brussel wordt voortreffelijk leder, door geheel Vlaanderen uitmuntend linnen bereid.

4.) De organisatie en vorming van het leger mist eigendommelijkheid, *oorspronkelykheid*. Het niet altijd met goed gevolg nagevolgde Fransche voorbeeld, valt overal in het oog; het gaf aan het jeugdige leger wel zijne vormen, maar geenszins zijn eigenlijk wezen, hetgeen de Belg niet aannemen kan, daar hij wel verre is van Franschman te zijn.

Na dit overzicht, en in het oog houdende de vele specialiteiten, hierboven aangeduid, laten wij aan den lezer over,

om zelf het besluit op te maken, in hoever het Belgische leger, sedert het jaar 1835, vooruitgegaan is in ontwikkeling en vorming, en in hoever het Engelsch oordeel, waarvan in dat jaar het *United service Journal* het orgaan was, nog thans op hetzelfde kan toegepast worden. Wij willen, ten slotte, nog het oordeel mededeelen, 't welk koning *Leopold* zelf over zijn leger gevelde heeft, eens te Wiesbaden, tijdens zijn verblijf aldaar, in het najaar 1839, en de tweede maal bij de opening der kamers te Brussel, den 10den November 1840. Te Wiesbaden liet hij zich jegens een der zich aldaar bevindende militairen van zeer hoogen rang, aldus uit: « De organisatie en zamenstelling van het Belgische leger, laat thans weinig of niets te wenschen over; in deszelfs gelederen heerscht orde en krijgstucht; — hij had de vaste overtuiging, dat het zich, zooals het tegenwoordig bestond, *in het gevecht dapper zou gedragen.* » Tot de kamers zeide hij een jaar later hetzelfde, hoewel uitvoeriger. « Het leger — zoo luidt het in de openingsaanspraak der kamers van 10 November 1840 — het leger toont zich, door zijne voortdurende krijgstucht, krijgsvorming en toewijding aan het vaderland, mijner goede zorgen waardig; terwijl ik hetzelfde eene organisatie gaf, die in de tegenwoordige behoeften voorziet, heb ik in deszelfs administratie reductiën gebragt, die met de verkregen regten, de behoeften van de dienst en de veiligheid van den Staat in overeenstemming zijn. Een der hoofdwaarborgen van onze onafhankelijkheid, berust op eene goede militaire organisatie. Ik beveel dit groote belang van België u aan; 't is het grootste dat het land heeft. »

(B.)

BEKNOPT VERSLAG

DER

PROEVEN MET HET DEMONTEREN VAN BEKLEEDDE SCHIETGATEN, GENOMEN OP DE TETERINGSCHHEIDE, IN HET JAAR 1840.

De proeven, waarvan in het hoofd dezes sprake is, zijn genomen bij gelegenheid der gewone jaarlijksche praktische exercitiën van de kadetten der Koninklijke Militaire Akademie, in 1840. De uitkomsten dier proeven zijn belangrijk, en overwaardig gekend te zijn, om welke redenen hier, met gretigheid, wordt gebruik gemaakt van de hooge vergunning, om eenige aantekeningen dienaangaande, uit het verslag aan den heere Gouverneur der genoemde Akademie gedaan, in dit tijdschrift over te nemen.

Gedurende de drie jaren, waarin ik belast was met het commandement over het kamp der bedoelde kadetten, en met de

leiding der praktische artillerie-exercitiën, zijn, onder vele merkwaardige oefeningen, de onderhavige proeven mij voorgekomen van het uiterste gewigt te zijn. Zijne Excellentie, de tegenwoordige Directeur-Generaal van Oorlog, destijds voorzitter der commissie van inspectie over het militair onderwijs, de generaal-majoor *List*, heeft daaraan welwillend zijn zegel gehecht, en geoordeeld, dat de resultaten dier proeven verdienden bekend gemaakt te worden aan het korps artillerie. Uit dien hoofde heb ik gemeend niet beter te kunnen doen, dan een uittreksel te geven uit mijn algemeen verslag.

De tegenwoordige kolonel, Gouverneur der Militaire Akademie, had voor de praktische exercitiën in het jaar 1840, onder anderen bepaald, dat er demonteerschoten zouden gedaan worden uit een metaal kanon van 24 ℞, en uit een lang metaal kanon van 12 ℞, beiden geplaatst in de batterij der tweede parallel. Voor elk der beide vuurmonden was bepaald een getal van 50 schoten, onder dien verstande echter, dat er uit elken vuurmond slechts zoovele demonteerschoten zouden gedaan worden, als noodig waren om een voldoende resultaat te kunnen aantekenen. Hieruit was af te leiden, dat het, in zekeren zin, aan mij overgelaten werd, om het voorgeschreven getal met eenige schoten te vermeerderen, indien het bepaalde niet toereikende bevonden werd, om de verlangde uitkomst te constateren.

Deze schoten zouden gedaan worden:

1° Tegen een met schanskorven-)	bekleed
1° " " " worsten-	{ schietgat.

Welke schietgaten zouden gespeden worden in de front-face van het ravelijn, 't welk zich op de exercitie-polygoon bevindt.

Het hooge gewigt dezer proefneming beseffende, die, voor zoo verre mij bekend was, hier te lande geene voorgangster had, voor 't minst geene, waarvan de resultaten op eene voldoende wijze opgeteekend en omschreven zijn, zoo had ik, dien ten gevolge, de meestmogelijke zorg besteed aan de voorbereidende maatregelen. Hierin, zoowel als in de uitvoering, werd ik krachtadig ondersteund door de dienst- en den wetenschappelijken ijver der 1ste luitenants *Dyckmeester* en *Staring*, en der kadetten, welke voor het laatst in dien rang de praktische oefeningen der Akademie bijwoonden.

In de eerste plaats waren uit 80 bosschen Walchersche palen, de zwaarste palen uitgezocht voor de vervaardiging der veertien schanskorven, welke tot het bekleeden van het te demonteren [schietgat zouden dienen. De bleeslatten voor het vlechtwerk der korven, waren mede van de beste hoedanigheid, terwijl de confectie der korven met de meeste zorg geschiedde. Deze korven lieten dan ook niets te wenschen over, noch ten opzichte van den vorm, noch ten opzichte van de sterkte.

De tien worsten, welke in de tweede plaats tot de opvol-

gende bekleeding van het schietgat zouden dienen, waren uit niet minder goede bouwstoffen (keurig versch Hollandsch rijs) vervaardigd. Zij waren buitengewoon sterk gewurzd, door krachtige kanonniers, zeer houtrijk (55—55 bossen rijs per langste worst) en ter lengte van (de langste) 5,70, bij eene middellijn van 0,51 el afgezaagd. Zij waren met zware, versch gekapte eiken wiepbanden gebonden. In het geheel kan hier met overtuiging verklaard worden, dat de gebruikte bekleedings-materialen beter waren dan ze gewoonlijk gebezigd worden.

Het schietgat, dat bij opvolging tot de proefneming zoude dienen, werd in de front-face van het ravelijn gesneden, op 8,00 ellen afstands van het saillant, deszelfs directrice gerigt op de eerste kast der batterij (in de tweede parallel) van den regter vleugel gerekend.

De grond waaruit de front-face en in het algemeen het geheele ravelijn (reeds in het jaar 1828) is opgeworpen, bestond gedeeltelijk uit wit zand, gemengd met zwaren okergrond. Uit den aard los, ontwaarde men echter, bij het insnijden, dat deze grond goed aangestampt was geweest, en door eene twaalfjarige opeenpakking, tamelijk vast was ineengezakt. De uitgeworpen grond was echter zeer los.

De verankering der schanskorven werd daargesteld door vier zware, twee ellen lange palen, ter wederzijde van het schietgat en tegenover de tweede en zesde korf, in het massief der borstwering geslagen. Aan deze palen waren de drie achterste en drie voorste korven van elken wang verbonden, terwijl de beide middelste aan de nevenstaande waren bevestigd.

De borstwering der front-face van het ravelijn, was binnenwaarts onbekleed; de beide eerste korven waren echter op een stuk worst geplaatst, dat op de hoogte van het kniestuk was ingegraven en met piket-palen bevestigd.

De bekleeding was alzoo met veel zorg bewerkstelligd, en de aarde in de korven sterk aangedampt.

Tot de oefening en proef overgaande, had ik bepaald, dat men op het, met schanskorven aldus bekleedde schietgat, voorloopig 25 schoten uit het metaal kanon van 24 L , en, des noodig, nog 25 schoten uit het lang metaal kanon van 12 L zoude doen. De eerstbedoelde vuurmond werd achter het eerste, de tweede achter het tweede schietgat der batterij, in de 2de parallel geplaatst. De batterij was, uithoofde van de bodemgesteldheid, slechts 0,80 ellen beneden het maaiveld gezonken, en lag met derzelve binnenkruin 500 ellen van de binnenkruin der front-face van het ravelijn.

Het voor de oefeningen met het veldgeschut en voor de oefeningen in het ricochetteren met het batterij-geschut gemengde en beproefde buskruid, was intusschen verbruikt. De zes andere tonnen buskruid, nog ter mijner beschikking, waren alle van den molen n°. 6, in 1851 vervaardigd, met eene op

de tonnen gemerkte worpsverheid van 257 ellen. Van dit buskruid waren de patronen voor het demonteren vervaardigd. Bij de onderzoeking en zorgvuldige menging van het bedoelde buskruid, deed het zich op het oog zeer goed voor, gelijk van korrel en kleur, bezat daarenboven veel vastheid, en was niet stofferig. De gelegenheid tot het doen der buskruidproef, moest later gezocht worden, zoodat er 1 L van dit gemengde buskruid tot dat einde bewaard werd, vooronderstellende, dat het, uithoofde van het genoteerde op den bodem der tonnen en der uiterlijke goede kentekenen, meer dan proefhoudende zou zijn.

De rigting der stukken zou plaats hebben over kernringen, uit het arsenaal te Breda ontvangen, welke kernringen met linnen banden, op de hoogte der halsbanden, aan de stukken werden bevestigd. In het midden van het massief der kernringen was eene poortvormige opening uitgesneden, dienstbaar om het stuk met *opgezette* kernring in het visierschot te kunnen rigten (1).

Na eenige voorschriften gegeven te hebben voor de plaatsing der observatie-posten, en voor het vuren zelf, was er ook door mij gelast, dat de uitwerking van elk schot naauwkeurig opgenomen, en in teekening zou gebragt worden, alsmede dat het eerste schot gerigt moest worden op den onderkant der zool van het schietgat.

Achter het schietgat was eene houten schijf geplaatst, met geschilderde doorsnede (over de tappen) van een kanon van 24 L .

De 1ste luitenant der artillerie *Dykmeester*, zou het bevel voeren in de batterij, terwijl de 1ste luitenant *Staring* belast werd met de aanteekening en schetsing der resultaten. Met den eerstgenoemden had ik signalen afgesproken, voor de gevallen dat ik eene verandering der rigting noodzakelijk oordeelde.

Na alle deze voorbereidingen getroffen te hebben, besloot ik deze oefeningen op den 8sten Julij te beginnen, in weerwil van het stormachtige weder en de gedurig invallende zware regenbuijen.

Na mij met de niet ingedeelde kadets der artillerie en der genie, in den observatie-post begeven te hebben, gaf ik het teeken tot den aanvang der oefening.

a) *Gedane demonteerschoten uit den 24er tegen een met schanskorven bekleed schietgat.*

De drie eerste schoten vielen zeer goed in de directie, doch troffen het buitentalud, onder de zool. De 1ste luitenant *Dykmeester* had evenwel de rigting trapswijze, tot met het 4^{de}

(1) Deze inrigting, is, indien ik niet dwaal, afkomstig van den kapitein der artillerie *Stieltjes*, en kwam mij bijzonder doelmatig voor.

schot, even boven de binnenkruin der front-face verhoogd; daarbij had hij waargenomen, dat de bovenkant der poortswijze opening in den kernring, bij eene dusdanige verhooging, juist gerigt was op den binnenkant van de zool. Toen nu het vierde schot zoo voordeelig had getroffen, had hij ook eene meer bepaalde aanduiding voor de rigting.

Het kernschot van den 24de, op ongeveer 480 passen gelegen, en de afstand van het doel, slechts 400 passen bedragende, zoo moest ik uit deze verhoogde rigting reeds opmaken, dat het gebezigde buskruid geenszins proefhoudende was; zooals dan ook later uit de op den 11den Julij gedane proefneming duidelijk genoeg gebleken is. Deze omstandigheid deed ik aan de mij omringende kadetten opmerken; terwijl ik daaruit nog verder afleidde, dat onze proeven en onze te verkrijgene resultaten, welligt daarom, te minder als overdreven zouden kunnen beschouwd worden, als plaats hebbende met een buskruid, dat misschien niet aanneembaar was. Hier toch kwam het voornamelijk op de percussiekracht aan, terwijl eene zoo verhoogde rigting, bij het bekend zijn van de oorzaken, weinig of niet in aanmerking kwam.

Daar de tafel en de schets der treffers die hierachter volgen, al de bijzonderheden bevatten van de uitwerking der gedane 25 demonteerschoten met den 24de, zoo zal ik daarover niet verder uitwiden, en mij slechts bepalen tot eenige meer algemeene gevolgtrekkingen.

Het was voor de eerste keer, dat ik deze soort van schoten zag aanwenden, en wanneer ik mij voor den geest bracht, alles wat ik daarover gelezen had, en daarbij vergeleek de verschillende leerstellingen van den batterij-bouw, voornamelijk wat de herstellings-middelen van vernielde bekleedings-bouwstoffen betrof, dan moest ik bekennen, vele zaken uit een verkeerd licht te hebben beschouwd. Immers acht 24de treffende kogels (van het 4de tot en met het 12de schot) hadden eene vernieling te weeg gebracht die mij onbegrijpelijk voorkwam, bij de bedenking, dat men, uit de leerstellingen van den batterij-bouw zou moeten opmaken, dat één vernielde schanskorf vrij goed uit te rukken en door eenen anderen korf, of door een korfmantel (Pruissische) te herstellen is. Hieruit zou men immers moeten opmaken, dat de inslaande kogel doorgaans slechts één korf vernielde, terwijl ik hier onder mijne oogen had, dat een treffer bijna telkens drie à vier korven doorsloeg, hem grootendeels vernielde, vele stukken palen en vlechtwerk tusschen de bedienings-manschappen van het daarachter geplaatste stuk met kracht slingerde, en dan nog zijnen weg vervolgde, om op 400, 600 en zelfs meer honderd ellen achter het doel, zijnen eersten opslag te maken, en op 1600 à 1800 ellen van de batterij te blijven liggen. Dit alles had plaats met een buskruid, dat nog geen 190 ellen worpsverheid konde bereiken.

Bijna elke treffende kogel zou het, achter het schietgat geplaatste, stuk telkens zwaar beschadigd hebben, terwijl het ons voorkwam, dat geen stuk daarachter te bedienen ware, uithoofde, dat, indien het stuk of de affuitage al niet getroffen werd, de afgeslingerde stukken hout, tusschen deszelfs bediening, telkens de werking van een kwetsend (welligt niet doodend) kartetsschot uitoefende.

Bij het 16de schot was de bekleeding van het schietgat zoo goed als vernield.

Intusschen heeft het toeval gewild, dat de korven meest alle aan de buitenzijde zijn getroffen, zoodat de binnenwanden, voor een gedeelte zijn blijven staan. De wel gebrokene, doch gedeeltelijk staan geblevene binnenpalen, hebben dan ook medegewerkt om de aarden wanden eenigzins in verband te houden, voor 't minst wat het voorste gedeelte van het schietgat betreft. Was er echter een kogel bij een der voorste korven, bij de tegen de aarde steunende zijwanden der korven ingedrongen, dan ware het schietgat veel eerder verwoest geweest.

Het binnenste gedeelte was, aan de zijde der kasten, deerlijk gehavend en werd door niets meer gesteund dan door enkele korfpalen; hetzelfde verbreedde zich met elken treffenden kogel. Bij het 24de schot was dat binnenste gedeelte, van eene wijde van 0,6 el, reeds tot op 3,00 ellen verbreed, zoodat de beide kasten, maar vooral de linker, zoo goed als weggeschoten waren. Ware deze kast bekleed geweest, dan zoude zij voorzeker eenigen meerderen tegenstand hebben geboden, doch dit zou met de behoudene percussie-kracht der kogels, slechts luttel geweest zijn, vooral wanneer de binnenbekleeding uit worsten had bestaan.

Aan de, door den heere generaal-majoor List, mondeling geopperde vermoedens, nopens eene el diepe of breede bekleeding met gestapelde blokkzoden, aan te brengen in de zijwanden der schietgaten achter de korven, kon des te meer waarde gehecht worden, nu men de belemmerende omstandigheid van het instorten en wegschieten der aarden wanden aan de binnen-opening van het schietgat duidelijk voor oogen had.

Zoolang deze binnen-opening nog niet zoo geheel was weggeschoten, kon men, door het telkens ruimen van het schietgat, wel is waar, het daar achter geplaatste stuk (ongeacht de groote gevaren en het telkens demonteren) wel gebruiken, omdat de buiten-opening vrij goed was blijven staan; doch wat baatte dit, als men in een zoo kort tijdverloop, als dat, waarin b. v. twee à drie stukken een 50tal schoten bij een ernstig gebruik kunnen doen, zooveel uitwerking kan te weegbrengen?

Wanneer ik mijne gevoelens, betreffende de mogelijkheid eener spoedige herstelling van een aldus vernield schietgat, mag blootleggen, dan geloof ik het er voor te mogen houden, dat al de opgaven, voorkomende in de leerboeken van den batterij-bouw, als bloote bespiegelingen, zonder mogelijke toe-

passing moeten beschouwd worden, uitgenomen de mogelijkheid, om zulks met gevulde zandzakken te bewerkstelligen.

Wanneer men nu de hier verkregene uitkomsten onbevooroordeeld beschouwt, en daarbij in rekening brengt den tijd, de moeite en de groote kosten, die het vervaardigen van schanskorven wegnemen, en de vooronderstelde mogelijkheid overweegt, om een daarmede bekleed, en spoedig vernield schietgat, alleen met gevulde zandzakken te kunnen herstellen, en eindelijk in aanmerking neemt, dat de hier bedoelde resultaten verkregen zijn met een buskruid van slechte hoedanigheid, dan geloof ik, dat men daaruit zoude kunnen afleiden:

1°. Dat het welligt beter ware, om reeds van den beginne af, de binnenwanden der schietgaten zamen te stellen uit gevulde aardzakken.

2°. Dat, aangezien de staande geblevene korfpalen dienstbaar geweest zijn om het nastorten der aarden wanden eenigzins tegen te houden, het welligt goed zoude zijn, om die aarde achter de zakken, eerstelijk door een wand van blozoden, en vervolgens in die strekking, door eene rij van ingeslagen schanskorfpalen te steunen. De binnenopening van het schietgat zoude echter door twee schanskorven kunnen gevormd worden, die van voren, door de opgestapelde zandzakken of zoden, gedekt en eenigzins beschermd zouden wesen, en in alle gevallen spoedig en op eene gedekte wijze door anderen konden vervangen worden.

3°. Dat er noodzakelijkheid bestaat, om — indien de hierboven omschrevene proeven, bij andere gelegenheden herhaald, tegen vastere gronden, dezelfde of daarmede overeenkomende uitkomsten mogten opleveren — de in het tweede punt voorgestelde, en ook eene zware zoden-bekleeding te beproeven.

Aangezien de verkregene uitkomsten vrij voldoende waren, om daaruit de nog te verwachtene, bij eene voortzetting van het vuur uit den 24er, te kunnen afleiden, zoo deed ik het vuur uit dezen vuurmond staken. Intusschen konden wij, voor 't minst, nog enkele schoten uit den langen metalen 12er doen, om het vernielingsvermogen van dezen vuurmond tegen de buitenste, minst beschadigde korven te beproeven, terwijl het mij zeer leed deed, dat ons de tijd ontbrak, om het schietgat nogmaals met nieuwe korven te bekleeden, en zoo doende ook vollediger resultaten met den langen 12er te verkrijgen. Dien ten gevolge gaf ik den 1sten luitenant *Dykmeester* last, om met den 12er eenige schoten te doen; nadat ik alvorens het schietgat had laten ruimen, en zoo goed mogelijk doen herstellen.

b) *Gedane demonteerschoten uit een lang metalen kanon à 12er, tegen eene reeds half vernielde korfbekleeding.*

Hierbij waren dezelfde rigting en omstandigheden in acht genomen als bij den 24er, dewijl het ons hier slechts te doen was, om de uitwerking van enkele schoten waar te nemen en met die van den 24er te kunnen vergelijken.

Na vijf schoten gedaan te hebben, waarvan de bijzonderheden op denzelfden staat zijn aangeteekend, werden wij door het stroomend hemelwater voor goed belemmerd dezelve voort te zetten. Naar het mij voorkwam, waren deze schoten in de geveene omstandigheden ook voldoende, terwijl wij den nog overschietenden tijd en de enkele vlagen van goed weder, ons moesten ten nutte maken om de worst-bekleeding te beproeven.

Van de drie eerste treffers kon men alleen van den tweeden — die door den zesden korf sloeg, denzelfden vernielde, doch tegen den nog staanden achterwand van den vijfden, reeds grootendeels vernielden korf een aanslag maakte, en vervolgens op de zool bleef liggen — eenige gevolgtrekkingen opmaken. Het vierde en vijfde schot deden op eene voldoende wijze zien, dat het vernielingsvermogen van den 12er kogel, bijna dezelfde uitwerking, namelijk tegen de bekleeding, belooft als de 24er kogel. Het 2de schot had de nog ongetroffene gedeelten van den zesden en vijfden korf geheel vernield, terwijl het vijfde schot dezelfde uitwerking op den vijfden en vierden korf te weeg bragt. Behalve het tweede schot, waarbij de snelheid van den kogel zeer spoedig gestuit werd, heb ik niet kunnen opmerken, dat de vier anderen, na getroffen te hebben, veel van hunne snelheid hadden afgegeven, daar zij, eerst op grooten afstand, achter het ravelijn aansloegen, en hunnen weg met groote sprongen vervolgden.

De weinige schoten die met dezen vuurmond gedaan zijn, en de omstandigheid, dat het beshotene schietgat reeds grootendeels vernield was, weerhouden mij om verdere gevolgtrekkingen daaruit op te maken; het alleen wagende te vooronderstellen, dat, in alle gevallen, de 24er kogel eene grootere uitwerking tegen de aarden kasten, en eene spoediger vernieling derzelfden belooft, dan die welke men van 12er kogel verwachten kan.

Bij het wegnemen der schanskorven, om over te gaan tot de bekleeding van hetzelfde schietgat met worsten, bleek het, dat de drie voorste ankerbanden der linker zijwang, en de vier voorste der regter wang, nog aan de staangeblevene korfpalen vastzaten. De overige waren doorgeslagen, doch de ankerpalen hadden zich niet verzet, zoodat deze tot de verankering der nieuwe bekleeding konden worden gebezigd, welke bekleeding reeds in den voormiddag van den 9den Julij bewerkstelligd werd.

De grond achter de worsten en de zool van het schietgat, waren sterk aangestampt geworden, en het plongé, benevens de taluds wederom geheel hersteld, zoodat het nieuw bekleedde schietgat, zoowel wat den vorm als de hechtheid van bouw betreft, aan de vereischten voldeed.

Deze demonteer-oefeningen waren vastgesteld voor den namiddag van den 9den Julij, waarbij dezelfde bepalingen als voor de vorige oefening ontworpen, zouden gelden, zoodat ik dezelve niet verder zal omschrijven.

c) *Gedane demonteerschoten uit den metalen 24er, tegen een met worsten bekleed schietgat.*

De tafel dezer schietoefeningen geeft al de bijzonderheden op, welke daarbij zijn waargenomen. Bij het vijfde schot deed ik het vuur uit den 24er zwijgen, dewijl de verkregene resultaten reeds te blijkbaar waren om hetzelfde te vervolgen. Van de heelgeblevene, doch reeds uit haar verband gerukte bekleeding, wilde ik nog partij trekken om het vernielings-vermogen van den 12er te onderzoeken.

De uitwerking van de vijf demonteerschoten uit den 24er ziende, moest men bekennen, dat de bekleeding met worsten, verre van eenigen tegenstand te bieden, eerder schadelijk dan nuttig is. Immers, reeds na den eersten en treffenden kogel, was de afgeworpene bekleeding een hinderpaal voor de bediening van het stuk, dewijl men zich zeer had moeten blootgeven, om het schietgat te kunnen ruimen, aangezien de afgescheurde worsten, wel is waar, uiteengesprongen waren en eene verwarde massa hout vertoonden, echter nog gedeeltelijk vastzaten. Een arm vol stukken rijshout was daarenboven met kracht achter de borstwering geworpen, en had welligt al de bedienings-manschappen in het gezigt kunnen kwetsen.

Bij het tweede schot hadden wij gelegenheid om de percussiekracht van den 24er kogel duidelijk te zien. Een der stevige, van keurig versch rijshout, vervaardigde worst, was als een bos zwavelstokken midden doorgeslagen, en had, zoo het scheen, de snelheid des kogels weinig of niet doen afnemen.

Het derde schot werkte gelijktijdig op de bekleeding en op de aarde in de kasten, en nu reeds kon men het er voor houden, dat dit schietgat voor goed zoude hebben moeten verlaten worden. Bij het vijfde schot was de geheele vernieling van het schietgat zoo goed als voltooid, hoezeer er nog bijkans onbeschadigde worsten in het schietgat aanwezig waren.

Het komt mij vrij onbegrijpelijk voor, hoe men het bekleeden der schietgaten met worsten nog zoolang bij den batterijbouw heeft behouden. Het is waar, dat men niet altijd in de gelegenheid zal zijn om schanskorfhout te kunnen magtig wor-

den, en dat men alleen in die gevallen het bezigen van worsten voorschrijft, doch ook dan nog zie ik niet in, waartoe eene worstbeksleding anders zal dienen, dan om de bediening van het stuk dadelijk te belemmeren als de wanden getroffen worden. Alleen in het geval, dat men vooronderstelt niet getroffen te zullen worden, zou eene zoodanige bekleeding dienstbaar kunnen zijn, om de uitwerking der eigene schoten op de aarden wanden eenigzins te vernietigen, maar ook deze dienst zal luttel zijn, en bij aanhoudendheid de hulp van werkers, tot herstelling vereischen; immers wanneer men slechts de uitwerking van de demonteerschoten, op de met schanskorven bekleedde schietgaten der batterij, nagaat, dan kan men zich tot de bovenbedoelde vooronderstelling eenigzins gerechtigd beschouwen.

d) *Gedane demonteerschoten uit den langen metalen 12er, tegen het bykans vernielde en met worsten bekleedde schietgat.*

Het schietgat was te veel vernield, om volledige uitkomsten te verkrijgen van de oefeningen die wij zouden ondernemen; doch het was ons hier voornamelijk te doen, om de percussiekracht van den 12er kogel op de nog heelgeblevene worsten te zien, en de kadetten al verder in het rigten te oefenen.

De hierboven vermelde staat geeft de bijzonderheden op, die daarbij plaats hadden.

Uit de vier eerste schoten waren wij geneigd een vrij aanmerkelijk verschil in vernielings-vermogen op te maken tusschen den 24er en 12er kogel, toen het vijfde schot ons deed zien, dat wij op den weg waren om valsche gevolgtrekkingen af te leiden. Hetgeen wij daarbij konden opmerken, was voldoende om ons te overtuigen, dat de uitwerking van den 12er tegen eene worstbeksleding, niet veel zoude behoeven achter te staan tegen den 24er. Hoezeer ik hiermede de oefening in het demonteren had kunnen staken, vermeende ik echter nog een tiental schoten te moeten doen, om al de kadetten der artillerie van de beide studiejaren, in de gelegenheid te stellen, tweemaal een demonteerschot te rigten.

Bij deze gelegenheid hebben wij door de ondervinding, het groote nut der kernringen voor het batterij-geschut, duidelijk voor oogen gehad, terwijl het toeval ons de doelmatigheid heeft doen inzien van de poortswijze opening in die kernringen, die, alhoewel voor het bezigen van het visierschot aangebragt, echter ons het middel aan de hand gaven, om eene vaste rigting te houden.

Het verdient ook nog eenige opmerking, dat bijna al de schoten uitmuntend de rigting hebben gehouden, en er als het ware, geene afwijkingen plaats hadden. Men zag dus

wat men doen kan, als eenmaal de gronden der rigting goed gevat en doelmatig beoefend, bedaard en naar de omstandigheden gewijzigd, in toepassing gebragt worden. Aan het toeval was zelfs geen de minste speelruimte overgelaten, omdat ik, van tijd tot tijd uit den observatiepost, het vuur, nu eens op den linker, dan weder op den rechter wang, deed rigten, en men aldaar ook telkens opmerkte, dat de 1ste luitenant *Dykmeester* die aanwijzingen opvolgde en de kogels het aangewezen doel troffen.

Een sprekend bewijs van de trefzekerheid van het batterijgeschut, op dezen afstand, zagen wij, toen ik op den inval kwam, om de rolkorf die bij het sapperen gediend had, in de buitenopening van het schietgat te doen plaatsen, dezelve vast deed volstoppen, met de stukken fascines en worsten, die wij, na de opruiming van het schietgat, in overvloed hadden, en vervolgens aan den 1sten luitenant *Dykmeester* den last deed toekomen, om met den 12de juist op het midden van den dwarsliggenden korf te rigten, namelijk met die verhooging als bij de demonteerschoten had aangewend. De eerste kogel trof werkelijk in het aangewezen midden, doorboorde den vastgestopten rolkorf, om, zoo het scheen, met onverminderde snelheid, zijnen weg te vervolgen. De tweede en laatste kogel trof wederom in de as van den korf, doch 0,5 el links van de eerst getroffen plaats, met dezelfde uitwerking als bij den eersten kogel.

Ten slotte vermeen ik hierbij de opmerking nog te moeten voegen, die ik de kadetten maakte, na afloop dezer oefeningen; namelijk, het sprekend betoog der noodzakelijkheid, waartoe de belegerde artillerist zich gebragt ziet, om zijn geschut aan de vernielende werking van het demontevuur te onttrekken, zoodra dat vuur eenen aanvang neemt, — zal hij zich in staat bevinden, om in het laatste tijdvak der belegering, partij te trekken van het overwigt, dat hem alsdan wordt aangeboden. Het is waar, dat het bij een ernstig gebruik te verwachten is, dat het geschut in de demonteer-batterijen, door het vuur uit de vesting eveneens geteisterd wordende, voorzeker niet met die bedaardheid en onder zulke gunstige omstandigheden, als hier voor ons plaats hadden, zoude bediend worden; maar de omvattende stelling des belegeraars en de mogelijkheid waarin hij zich geplaatst ziet, om uit de 2de parallel een overwigt van vuur aan te brengen, zal afdoende zijn, om de uitkomsten te verkrijgen, die wij hier hadden zien constateren. Het aanbrenge van veld- of ligt geschut, gedurende den nacht, op de plaatsen waar men het batterijgeschut heeft moeten terugtrekken, blijft in deze omstandigheden, niet alleen mogelijk, maar zelfs aanbevelingswaardig, terwijl men toch altijd in de gelegenheid zal zijn, om, onder de begunstiging der duisternis, het vernielde schietgat, aan de binnenopening, in zooverre, door zandzakken te herstellen, dat hetzelfde bruikbaar is voor de bediening van het lige geschut.

e) *Kartetsschoten, gedaan uit een metalen kanon à 24 ℔, een lang metaal kanon à 12 ℔ en den korten houwitser van 15 d^m., tegen het vernielde schietgat.*

In het ontworpen plan der oefeningen was bepaald, dat, indien de tijd en de gelegenheid het toeliet, uit elk der opgenoemde vuurmonden, vijf blikkendoos- of kartetsschoten zou-

den gedaan worden tegen eene kleine houten schijf, te plaatsen in de buitenopening van het gedemonteerde schietgat, en dat deze schoten zouden beschouwd worden, als moettende geschieden, gedurende de duisternis en met de daarbij gebruikelijke voorzorgen.

Tot dat einde had ik eene houten schijf van 2,8 el lengte, en 1,2 el hoogte, op de aangewezen plaats doen stellen, en had bepaald, dat deze schoten, met de gebruikelijke voorzorgen, op den 10den Julij des morgens zouden plaats hebben; alsmede dat al de kamperende kadetten deze oefeningen zouden bijwonen.

Het hoogst ongunstige weder en de sterke regenbuijen, waarmede wij wederom gekweld werden, deed mij het aantal der te doene schoten op drie per vuurmond bepalen. Daarbij had ik voorgeschreven, dat men met den 24de zoude beginnen, en dat, na de drie schoten, die snel achtereen gedaan moesten worden, de uitwerking zoude opgenomen worden. Evenzoo was het voor de andere vuurmonden bepaald. Tot voorkoming van ongelukken, had ik het geheele kamperende personeel bij de batterij vereenigd en den observatie-post ook tot die plaats teruggetrokken.

Na de uitwerking der drie salvo's (elk van drie schoten) te hebben opgenomen, bevond men, dat:

De 24de 9 treffers.

— 12de 7 " "

— Korte Houwitser van 15 d^m. geene treffers

hadden opgeleverd. De verkregen uitkomsten met de beide eerste vuurmonden tegen de kleine schijf, kwamen ons voldoende voor, om daaruit af te leiden, dat het werken in het schietgat, gedurende den nacht, tot het aanbrenge van herstellingen, hoogstmoeijelijk en gevaarlijk is, en dat men zich al veelal zal moeten bepalen tot het gedekt herstellen der binnenopening, of wel het bedoelde werk te doen achter zware maskes. Een vrij groot aantal kartetkogels zagen wij in het buitentalud dringen, of op het plongé aanslagen maken.

Dat de korte houwitser van 15 d^m. geene treffers heeft opgeleverd, moet, zoo ik vermeen, worden toegeschreven aan de te groote elevatie die men verpligt was te geven, uithoofde van den vorm van het schietgat. Het vuren met kartetsen uit dezen vuurmond tegen gedemonteerde schietgaten, is alzoo, bij een ernstig gebruik, niet doenlijk; intusschen waren onderscheidene kartetkogels in de binnenruimte van het ravelijn en tusschen de traversen neergekomen, die voorzeker de communicatie en de vrije nadering van het gedemonteerde schietgat zouden belemmerd hebben.

J. C. VAN RIJNEVELD.

I. TAFEL der gedane demonteer-schoten uit een metalen kanon à 24 \mathcal{E} , geplaatst achter het eerste schietgat van de demonteer-batterij der 2de parallel, tegen een met schanskorven bekleed schietgat, in de front-face van het ravelijn. Het hiertoe gebezigde stuk was gemerkt Z¹², N°. 30. 's Hage, MARITZ, 1800; weegt 5788 \mathcal{E} ; verbust in 1838.

DATUM.	WEËRSGESTELDHEID.	BUSKRUIDPROEF.	Nummer der Schoten.	LA-DING.	RIGTING.	GETROFFEN.	NIEF-GETROFFEN.	PLAATS WAAR HET PROJECTIEL GETROFFEN HEEFT EN VERDERE UITWERKING VAN HET SCHOT.	Opmerkingen.
Ssten Julij 1840, des morgens. Betrokken lucht en sterke wind van achteren. Afwisselende sterke regenbuijen. Uit drie worpen de kleine globe gebragt op eene gemiddelde worpsverheid van 189,95 ellen.			1	N.P.	Op de hoogte van de zool van het schietgat van voren.	»	1	In het buiten-talud der front-face; één el beneden de zool, een weinig links van de directrice.	De binnenkruin van de batterij was van de binnenkruin van het ravelijn 300 ellen verwijderd. De binnenkruin der front-face was boven de bedding der batterij verheven 5,30 Ned. ellen. De schanskorven worden geteld regts en links van het schietgat, van achteren naar voren, dat is van N ^o . 1, bij de binnenopening beginnende. Door achterover gedrongen wordt verstaan, in de rigting van het binnen-talud der borstwering. De rigting geschiedde over den kernring. Het buskruid was gemengd; de tonnen waren gemerkt A.B. 237 El. N ^o . 6. 1831. Het buskruid uit gebrek van tijd niet beproefd; doch daarvoor was een Nederl. \mathcal{E} opbevaard. Later bij de beproefing bleek het, dat het zeer slecht buskruid was, dat echter bij eene uitwendige keuring zeer goede hoedanigheden scheen te bezitten. Dit buskruid was uithoofde van het geringe porté, door het departement van den Grootmeester der Artillerie voor de praktische exercitiën bestemd. De geringe porté deed later de oorzaken <i>a priori</i> reeds door mij vermoed) kennen, der hooge rigting welke men aan het stuk heeft moeten geven. Achter de opening van het schietgat was een houten blind geplaatst, met de doorsnede van het stuk door zwarte verw aangeduid. — Bij het vijfde schot en de volgende schoten, werd dit blind, hetzij door den kogel, hetzij door destukken zwaar rijshout of palen, telkens verbrijzeld, zoodat ik de plaatsing van blinden, uit gebrek aan hout, verder achterwege heb gelaten.
			2	id.	Op de monding van het gefigureerd stuk.	»	1	In het buiten-talud; één el beneden de zool, links van de directrice.	
			3	id.	Op de hoogte der binnenkruin.	»	1	In het buiten-talud, 1,4 el beneden de zool, nog 0,4 el meer links dan het vorige schot.	
			4	id.	Iets hooger dan de binnenkruin, zoodanig dat de hovenkant der poort van den kernring op de zool gerigt was.	»	1	Door den tweeden en eersten schanskorf van den regter zijwang doorgedrongen, en veel aarde uit de korven geworpen. De eerste korf 0,2 el naar binnen gedrongen, 3 palen stuk geslagen.	
			5	id.	id.	id.	1	Door den eersten linker schanskorf; twee palen gebroken, boven langs den linker tap de schijf verbrijzeld.	
			6	id.	id.	id.	1	Door de zool een en een half el links van de directrice ingedrongen en achter bij de binnenopening, even voor het stuk worst, uitgekomen en aldaar blijven liggen.	
			7	id.	id.	id.	1	Even over de binnenkruin van het schietgat.	
			8	id.	id.	id.	1	Den vierden, derden, tweeden en eersten korf van boven getroffen; door het uitzakken van den eersten korf de binnen-opening van het schietgat tot op 0,4 el vernauwd.	
			9	id.	id.	id.	1	Boven door den zevenden, zesden en vijfden linker korf, doch niet veel schade veroorzaakt.	
			10	id.	id.	id.	1	Midden door den vierden, derden, tweeden en eersten linker schanskorf; deze korven sterk achter overgedrongen, sterk beschadigd en veel aarde uitgeworpen. De binnenopening was op 0,3 el van boven vernauwd.	
			11	id.	id.	id.	1	Midden door den vijfden, vierden, derden en tweeden regterkorf, en in den eersten regter korf blijven steken; de binnenopening vol aarde en stukken rijshout en palen. Zonder opruiming was het schietgat onbruikbaar. Het schietgat geruimd.	
			12	id.	id.	id.	1	Midden door den zesden, vijfden, vierden en derden regter korf; deze korven sterk beschadigd en uiteengeslagen. Het schietgat weder vol aarde en hout, en nogmaals onbruikbaar.	
			13	id.	id.	id.	1	Voor in de zool, in de rigting der directrice aangeslagen, en door de binnenopening de baan vervolgd, zou het stuk zeer beschadigd hebben.	
			14	id.	id.	id.	1	Even over het schietgat.	
			15	id.	id.	id.	1	Over of door het schietgat.	
			16	id.	id.	id.	1	Midden door den vijfden, vierden, derden en tweeden regter korf. De vijf eerste van den regter en de vier eerste van den linker wang genoegzaam vernield.	
			17	id.	id.	id.	1	Den verbrijzelden eersten regter korf van onder getroffen, uit den grond geligt en achterover in het ravelijn geworpen.	
			18	id.	id.	id.	1	Midden en onder door den vierden, derden, tweeden en eersten regter korf; de eerste korf in het ravelijn geworpen.	
			19	id.	id.	id.	1	Midden door de vijfden, vierden, derden en tweeden linker korf.	
			20	id.	id.	id.	1	Over of door de verwijde opening van het schietgat.	
			21	id.	id.	id.	1	Middendoor de overblijfselen van den derden, tweeden en eersten linker korf.	
			22	id.	id.	id.	1	Midden door het schietgat, hout en aarde medegenomen; zoude vermoedelijk den achterstaanden vuurmond zwaar beschadigd hebben.	
			23	id.	id.	id.	1	Bij de binnenopening doorgedrongen; als boven het stuk gedemonteerd.	
			24	id.	id.	id.	1	Boven door de overblijfselen van den vijfden, vierden, derden en tweeden linker korf. De binnenopening is nu 3 ellen breed geworden en van onderen door verbrijzeld schanskorven opgevuld.	
			25	id.	id.	id.	1	Twee ellen beneden de buitenkruin en 2,80 links van de directrice.	

De demonteer-schoten vervolgd met een lang metalen kanon à 12 \mathfrak{w} , geplaatst achter het 2de schietgat dierzelfde batterij. Dit stuk was gemerkt C^s, N°. 108; weegt 3388 \mathfrak{w} . 's Hage, MARITZ, 1789.

DATUM. WEËRSGESTELDHEID. BUSKRUIDPROEF.	Nummer der Schoten.	LA-DING.	RIGTING.	GETROFFEN.	NIET GETROFFEN.	PLAATS	Aanmerkingen.
						WAAR HET PROJECTIEL GETROFFEN HEEFT EN VERDERE UITWERKING VAN HET SCHOT.	
	1	2 N. P.	Als voren.	1	»	Bij den zevenden linker korf in de zool getroffen.	Dezelfde omstandigheden en rigting.
	2	id.	id.	1	»	Tegen den zesden en vijfden linker korf een aanslag gemaakt en in het schietgat blijven liggen. Hierbij moet in aanmerking genomen worden, dat de kogel meer de aarden zijwang dan de reeds vernielde korf heeft getroffen.	
	3	id.	id.	»	1	Drie el links op de plongé een aanslag gemaakt.	
	4	id.	id.	1	»	Midden door den zesden, vijfden en vierden korf.	
	5	id.	id.	»	»	Den vijfden en vierden linker korf uiteengeslagen.	

II. TAFEL der gedane demonteer-schoten uit een metalen kanon à 24 \mathfrak{w} , geplaatst achter het eerste schietgat der demonteer-batterij der 2de paralel, tegen een met worsten bekleed schietgat in de front-face van het ravelijn. De hiertoe bebezigde 24er was gemerkt Z¹², N°. 30. 's Hage, 1800; weegt 5788 \mathfrak{w} ; verbust 1838.

9den Julij 1840, des namiddags.	1	4 N. P.	Over den kernring, even boven de binnenkruin der front-face.	1	»	Door de derde linker worst, de vierde en vijfde linker worst afgescheurd en het schietgat bij de binnenopening gesloten.	Dezelfde omstandigheden als vermeld zijn in de voorgaande tafel. Elke worst was met vijf piketpaaltjes van 0,8 el lengte op de beide onderliggende hevestigd. Tusschen de beide bovenste worsten gingen deze paaltjes door de lussen van de ankerbanden, zoodanig dat de beide zijwanden ieder met vier banden, gelijk over de lengte verdeeld, waren verankerd. De vier 2els ankerpalen van de vorige bekleding met schanskorven, hadden zich niet verzet, en konden gevoelig ook voor het vastmaken der worsten dienen, terwijl ook bleek, dat zich de palen, bij het demonteren dezer tweede bekleding, niet merklijk verzetten. De worsten worden gerekend regts en links van het schietgat en van de zool af, van één tot vijf geteld.
Bewolkte lucht, wind links achter.	2	id.	id.	1	»	De vierde linker worst door midden geslagen, de achterste helft met het achtereinde der vijfde worst ligt midden in het schietgat, waardoor de binnenopening nog meer gevuld is.	
De kleine globe met 3 worpen gemiddeld 189,95 ellen.	3	id.	id.	1	»	De vijfde linker worst midden door geslagen, veel grond van de linker kast afgeworpen, waardoor de binnenopening van boven tot op 1,5 el verwijd is. De beide achterste linker banden doorgeslagen.	
	4	id.	id.	1	»	Tusschen de tweede en derde linker worst ingedrongen, de derde worst zwaar beschadigd.	
	5	id.	id.	1	»	Midden door de tweede regter worst; de derde, vierde en vijfde worst afgeschoten, waardoor de binnenopening van onderen gevuld en van boven tot op 3 ellen verwijd is. Beide achterste regter ankerbanden doorgeslagen. Het schietgat onbruikbaar.	

Demonteer-schoten, vervolgd met een lang metalen kanon à 12 \mathfrak{w} , geplaatst achter het 2de schietgat der batterij in de 2de paralel. Het stuk gemerkt C^s, N°. 108; MARITZ, 's Hage 1789; weegt 3388 \mathfrak{w} .

	1	2 N. P.	Als boven.	»	1	0,7 El regts van de directrice een aanslag van 0,2 el diep in het buiten-talud gemaakt. De kogel is op de borstwering blijven liggen.	Ofschoon het bedoelde schietgat als onbruikbaar kon beschouwd worden, heeft men de percussie-kraft en het vernielings-vermogen van den 12 ^{er} kogel willen beproeven tegen de minst beschadigde worsten; — Er was gezegd voornamelijk tegen de regter wang te richten. De trefzekerheid was door het tot op drie ellen verwijden der binnen-opening aangenomen, waardoor de drie kogels waarschijnlijk zijn doorgeslagen.
	2	id.	id.	1	»	Midden tusschen de vierde en vijfde regter worst; de vierde zwaar beschadigd.	
	3	id.	id.	1	»	Voor tegen de einden van de eerste en tweede regter worst doch niet veel schade aangerigt.	
	4	id.	id.	1	»	Voor in het einde van de tweede regter worst, vier banden doen springen, doch overigens weinig schade aangerigt.	
	5	id.	id.	1	»	De vierde en vijfde regter worst midden doorgeslagen, de achtereinden van de derde, vierde en vijfde worst in het schietgat geworpen. Het vooreinde der vierde worst geheel vernield.	
	6	id.	id.	»	1	1,70 el regts in het buiten-talud, ter hoogte van de zool van het schietgat.	
	7	id.	id.	»	1	Even boven de borstwering gegaan.	
	8	id.	id.	»	»	De vierde linker worst doorgeslagen, de vooreinden van de drie bovenste in het schietgat geworpen.	
	9	id.	id.	»	1	Over de borstwering of door de verwijde binnenopening van het schietgat.	
	10	id.	id.	»	1	Als boven.	
	11	id.	id.	»	1	Als boven.	
	12	id.	id.	»	1	0,5 El regts en 1 el beneden de zool van het schietgat in het buiten-talud.	
	13	id.	id.	1	»	Door de binnen-opening van het schietgat gegaan, en eenige aarde en hout opgeworpen en omgewroet.	
	14	id.	id.	1	»	Tegen het vooreinde van de eerste regter worst in de zool gedrongen.	
	15	id.	id.	1	»	Achter de bekleding, ter hoogte van de vierde regter worst in het buiten-talud geslagen, veel grond weggenomen en de bekleding in het midden van het schietgat gedrongen.	

BOEKBESCHOUWING.

Eerste vervolg van den Klapper op de bestaande krygsregeling der landmagt, enz.

Voorzeker zouden wij op de, in N°. 2 van het 10de deel des *Militairen Spectators*, voorkomende recensie van bovenstaand werkje niet terugkomen; maar stilzwijgend, en voor zoo verre noodig, van die wenken en teregtwijzingen, welke recensent ons geliefde mede te deelen, een dankbaar gebruik maken, ware het niet, dat wij, getroffen door het verwijt, alsof « wij ons hadden willen veroorloven, om, in plaats van een « *vervolg*, meer eene recensie te leveren op het werk van een « *der oudste veteranen in diensttijd en jaren, van het leger,* » het ons tot plicht rekenen, dit verwijt van ons af te wenden.

Gevoelt iemand zich, in vergelijking met den kundigen schrijver des *Klappers*, nog voor eenen *recruut*, voorzeker met geen voller overtuiging, en meerder bepaald zal hij dit erkennen, als wij hieromtrent, bij deze, de verzekering afleggen; en het doet ons daarom te meer leed, dat recensent (die aan ons niet onbekend is, en ook wel overtuigd zal wezen, wij omtrent ons-zelfen zulke hooge denkbeelden niet koesteren, en zelfs nog niet eens voor een *geoesend man* in dit vak willen gehouden zijn) van de veronderstelling heeft kunnen uitgaan dat wij den achtenswaardigen veteraan wilden recenseren, en ons, om die reden, zoo hard zijn ongenoegen te kennen geeft.

Het zoude ons meer tot aanmoediging gestrekt hebben, wanneer recensent ons zijne aanmerkingen regtstreeks had gelieven mede te deelen, gelijk wij, in der tijd onze bijdragen en aantekeningen op den eersten druk van den *Klapper*, aan den heer generaal-majoor *Kesman* ter hand stelden — en — waarvoor wij dan ook in het voorberigt van den tweeden druk, deszelfs openlijke dankbetuiging mogten ontvangen.

Wij vooronderstelden te dier tijd, dat men zoodanig handelende, met meerder kieschheid te werk ging; dat dit vooral onder militairen, als kameraden (want dit zijn wij immers — welken rang wij ook bekleeden) behoorde te geschieden, en wij hadden dan ook liever gewenscht, dat recensent dit voorbeeld om onzentwille gevolgd hadde.

Wij kunnen niet afzijn hier tevens de verklaring af te leggen, dat de generaal-majoor *Kesman* niets gemeens heeft met de uitgave van het *Eerste Vervolg*; wij erkennen met recensent, dat de heeren inteekenaren op den 2^{den} druk van den *Klapper*, volstrekt niet gehouden zijn de jaarlijksche vervolgen te nemen; maar kunnen niet begrijpen, waarom recensent dit nog nader heeft trachten te betoogen, daar wij toch in het voorberigt van het boekske, duidelijk hebben ter ne-

der gesteld, dat het *Vervolg* door ons is vervaardigd, en in de Haarlemsche Courant heeft men immers slechts aan de heeren inteekenaren, van den tweeden druk des *Klappers* kennis gegeven, men de vrijheid zoude gebruiken, het *Vervolg* aan hun toe te zenden.

Die het niet verkoos te behouden, behoefde het slechts terug te geven, even als in den boekhandel met vele werken, welke ter bezigtiging gezonden worden, gebruikelijk is.

Wij, die in onze betrekking, met zoo vele lijsten voor inteekeningen op boekwerken van verschillenden aard zijn en nog dagelijks worden overladen, verkozen niet, om voor dit, in ons oog veel te onbeduidend werkje, het getal der bedoelde lijsten te vermeerderen, en de uitgevers waagden, op ons verzoek, het drukken, op risico van verlies, hetwelk echter, dank zij de welwillendheid van al de heeren, die het werk bezitten, goed is afgeloopen; want van de ruim 650 verzondene exemplaren, zijn er maar 12 stuks teruggezonden, en dit meest door officieren, welke opgehouden hebben tot het active gedeelte van de armee te behooren.

Daar het ons voornemen niet is, om recensent over al de door hem aangehaalde punten, onze aanmerkingen mede te deelen, of dezelve stuksgewijze te beantwoorden, zoo zullen wij echter, nu toch aan het schrijven zijnde, eenige der gemaakte bedenkingen trachten toe te lichten.

Vooreerst moeten wij onze verwondering te kennen geven, dat R..., die het zoo geheel op ons gemunt heeft, en, waarlijk geene kortere bewoordingen voor zijne aanmerkingen gebruikt als hij ons laakt, dat wij gedaan hebben met het aanhalen van aanschrijvingen of bladzijden, nog bij deze recensie *zeven-en-dertig regels druk* voegt, die geheel alleen op den tweeden druk des *Klappers* betrekking hebben, en dus hier gevoeglijk hadden behooren te worden vermeden; want wij hebben ons volstrekt niet verbonden, om het werk van den heer generaal-majoor *Kesman*, namelijk den tweeden druk van den *Klapper*, van onnaauwkeurigheden of drukfouten te zuiveren.

Alleen dáár, waar wij die naar onze meening aantroffen, hebben wij dezelve aangestipt, maar het geheele werk daarvoor niet nagelezen; dit was voor ons, bij onze veelvuldige werkzaamheden, en in den spoed waarmede het *Vervolg*, op uitdrukkelijk verlangen van genoemden heer generaal majoor, moest vervaardigd worden, niet wel doenlijk. — Dit ook zullen wij bij de vervolgen alzoo behandelen, en vertrouwen, dat de generaal-majoor *Kesman*, die ons de belofte gedaan heeft, zijne aanmerkingen op deszelfs werk mede te deelen, ons in staat zal stellen, in eens al die opmerkingen en teregtwijzingen op te geven, welke Zijn H. E. G. vermeenen zal, dat aan het werk nog benoodigd zijn.

Dat men aan het boekje geen titelblad geschonken heeft, spruit hoofdzakelijk daaruit voort, dat wij ons ten doel stellen, om het werkje zoo goedkoop mogelijk te doen uitgeven, en hetzelfde door een titelblad, weder eenige centen in prijs zoude gestegen zijn.

Hoe vele boeken prijken met fraaije titels, over wier inhoud men echter weinig tevreden is; dit kan men nu ten minste niet op ons toepassen, want er is in het geheel geen titelblad voorhanden; zoodat de bezitters van het boekje, door geen fraai titelblad zullen zijn teleurgesteld.

Ook zal R.... wel willen toestemmen, dat, wanneer men in het 1° *Vervolg* spreekt van het 1° *Deel*, hier wel niet anders bedoeld kan worden dan den 2^{en} *druk* van den *Klapper*, waarop de *Vervolgen* jaarlijks moeten, en zoo wij wenschen, zullen uitkomen. Het doel, dat wij ons voorstelden bij de vervaardiging van het *Eerste Vervolg*, was, om dit zoodanig in te rigten, men dat bij het gebruik van den *Klapper*, slechts in de *Vervolgen* de §§ behoefde op te slaan, om te zien of dezelve door latere verordeningen, enz., gewijzigd of veranderd waren. — Voor het gemak van den lezer komt het dus raadzaam voor, dat men bij iedere § zooveel mogelijk al datgene vermeldt, wat hierop betrekking heeft. Dit was eene voorname reden, waarom men datgene, hetwelk in het aanhangsel van den 2^{en} *druk* vermeld stond, op deszelfs plaats stelde. — Dat men hier nu bij elke plaatsing nog moest herinneren, dat dit reeds in het aanhangsel was omschreven, vond men overbodig, en had ook bij § 995 geene plaats gehad, ware het hier niet het herstel van eene fout geweest, waarvan wij ons de eer niet wilden toegerekend hebben.

Zoo ook veronderstelde men, dat de bijvoegselen op § 108, 260, enz., niet ondoelmatig op de aangewezen §§ zouden geplaatst zijn, en men dezelve aldaar eerder zal zoeken, en zij daar meerder in het oog vallen, dan wel op de plaatsen in den tweeden *druk* van den *Klapper* aan hen ingeruimd.

Geen zucht tot recenseren of betweterij — alleen het gemak van den lezer, was hier het doel van deze onze handelwijze. Gerust durven wij aan een ieder ter beslissing overlaten, of hetgeen door ons onder den aangegeven titel van: *werving voor overzeesche dienst*, bij § 108 is gevoegd, aldaar niet beter voegde, en eerder zal gezocht worden, dan onder de titel: *bestemming en zamenstelling van het algemeen depot der landmagt*; en wij vertrouwen, dat de bij opgemaakte §§ aangehaalde voorschriften, iets meerder bevatten dan hetgeen in § 1415 van den 2^{en} *druk* des *Klappers* wordt omschreven.

Zal men niet eerder bij § 260 (*h.*), handelende over het verleenen van militairen bijstand (bij brand) enz., de bepaling zoeken, dat: « de militairen met groot verlof en schutters, met « verlof, daarbij niet onder de wapenen behoeven te komen, »

dan wel bij § 1301 (*g.*) hetwelk gerangschikt is onder den titel: *over de schutterijen in het algemeen*; en waar staat dan in de door R.... aangehaalde §, dat ook de *militairen met groot verlof*, in deze bepaling moeten worden begrepen? Immers nergens, en is dan de aanhaling van het *Vervolg* zoo nutteloos?

Wanneer men de aanschrijving van het Departement van Oorlog, van den 2den Augustus 1851, n°. 11, R. 292 leest, dan vertrouwen wij, dat het tegendeel van hetgeen wij bij § 1200, omtrent de korting op de soldij, op voet van oorlog aanvoerden, toch niet zoo duidelijk uit het reglement van administratie was af te leiden; daar gemelde aanschrijving werd uitgevaardigd om op het bestaande verschil van gevoelen, omtrent dit onderwerp, te beslissen, er geene korting op de soldij moest plaats hebben.

Wij vertrouwen dat een ieder, die zich de moeite zal willen getroosten, om al hetgeen door R.... te dezen opzichte is aangehaald, na te gaan, het ook met hem niet in alle deelen eens zal wezen, en laten de beoordeeling hiervan liever over aan de bezitters van ons eenvoudig boekje, dan zulks hier stuksgewijze te ontvouwen, waartoe echter de meeste der gemaakte aanmerkingen, genoegzaam stof voor ons zouden kunnen opleveren.

De aanmerking van R...., dat wij *omtrent de zamenstelling van den Klapper zelve, geen juist denkbeeld hebben*, kunnen wij echter niet onopgemerkt voorbijgaan. Dat het een *wanbegrip* is, om in het *vervolg* onderwerpen te behandelen, die niet tot de kriegsregeling behooren; maar slechts uitgevaardigde verordeningen zijn, waartoe o. a. tot voorbeeld worden aangehaald §§ 140 en 1463, kunnen wij niet zoo gaaf aannemen.

Wat deed de generaal-majoor *Kesman* dan in den tweeden *druk*, bij voorb. § 1407, waarin Zijn H. E. G. in de noot 102, zelve zegt: « Al de verordeningen in dit § aangehaald, « zijn ingetrokken en buiten werking gesteld; dan vermits « de omstandigheden, waarin die verordeningen doelmatig zijn « geweest, in het *vervolg* wederom kunnen plaats hebben, ach- « ten wij het niet ondienstig dit § in deze tweede uitgave te « laten bestaan. » Is de order, dat geene kleermakers en schoenmakers, door de chefs der korpsen mogen aangenomen worden, zie § 59, tweede *druk*, eene standhoudende verordening? Kan men dit ook zeggen van de aanschrijvingen in § 85? In de noot bij § 84? en van degenen die in het laatste gedeelte van § 1202 worden aangehaald? Welnu, wanneer de waardige, door ons hooggeachte veteraan, deze in zijn werk opneemt, zondigen wij dan zoo geweldig met eenige bepalingen op te nemen, die voor geene standhoudende verordeningen te houden zijn, evenwel nog verscheidene jaren zullen moeten wor-

den nageleefd; — waarmede men dagelijks te doen heeft, en die, vooral wat het *generaal pardon* betreft, wel, even als vele andere soortgelijke bepalingen in den *Klapper*, tot eene nuttige herinnering en korte aanwijzing strekken voor al degenen die in hunnen werkkring hiermede te doen hebben.

En hiermede nemen wij van R.... afscheid, vertrouwend dat hij ons even zoo goed zal begrepen hebben als wij hem, en met de belofte, zooals reeds boven is gezegd, dat wij van zijne geponde aanmerkingen een dankbaar gebruik zullen maken, terwijl wij ons zullen beijveren, aan een ieder, die waarde stelt in het nuttige werk van den verdienstelijken schrijver, zooveel mogelijk een getrouw vervolg te leveren van die verordeningen en bepalingen, welke jaarlijks uitgevaardigd worden, en die wij, naar ons gevoelen, vermeenen dat noodzakelijk dienen vermeld te worden.

H. HARDENBERG.

Verscheidenheid en Overeenstemming.

Voortdurend bespeurt men eenen hoogstloffelijken ijver voor de volmaking van het werktuigelijk gedeelte van het Nederlandsche leger. De impulsie, daartoe van hooger hand gegeven, is groot, is krachtig, en het doet vooruitzien, dat er veel goeds kan geboren worden uit eenen gang van zaken, die, helaas! in vele takken nog belemmerd wordt door noodzakelijke economische vertragingen. Zelfs de mistastingen, welke men nu en dan hoort opsommen, kunnen medewerken tot bereiking van het doel, waarnaar blijkbaar gestreefd wordt, en waartoe een ieder, welke betrekking hij ook bekleedt, met geestdrift de hand zal leenen.

Hierbij echter komt alsnu de bedenking op, of de zedelijke hefboomen niet gelijktijdig zullen moeten werken, om aan de stoffelijke bewerktuiging die ziel te geven, die zij bezitten moet om aan al de vorderingen te kunnen voldoen, opdat het land eenen onwrikbaren waarborg vinde in het leger, voor deszelfs onschendbaarheid. De grondstoffen daartoe zijn aanwezig; soldatenzin en riddergeest roepen slechts van hooger hand eene opwekking in om te ontwaken uit de sluimering, uit de vergetelheid, ten einde met verjongde kracht, het teeken van aanzijn te geven.

Het eerste, dat, volgens de gevoelens van velen, de aandacht overwaardig is, is de getrouwe naleving van de statuten der Militaire Willems-orde. Onze militaire ridder-orde heeft nimmer de *prestige* bezeten, die de strekking der statuten er aan heeft willen hechten. De oude regering was tegen militaire praalvertooningen, welligt omdat zij de tijden van het Fransche keizerrijk te veel in het geheugen terugriepen, en van daar misschien het achterwege blijven van orde- en militaire feesten. Zodoende sloop er van lieverlede meer burger- dan soldaten-zin bij het leger in, tot dat eene geheel onverwachte omwenteling de werking der zedelijke hefboomen noodzakelijk maakte. Hoe moeilijk het in den aanvang was, het leger uit eene diepe rust te wekken, hoeveel moeite men had,

om het werktuigelijk moment van traagheid te overwinnen, behoort reeds tot het domein der geschiedenis. Een oogenblik — het is waar — scheen de regering doordrongen te zijn van de noodzakelijkheid eener zedelijke opwekking tot ridderzin, blijkbaar aangeduid in het koninklijk besluit van 5 April 1831, n°. 18. Bij dat besluit werd eene commissie ingesteld ter opsporing van de middelen die tot dat einde moesten worden aangewend. Wat die commissie gewrocht heeft, is onbekend; doch het is te vermoeden, dat de oude neiging de bovenhand heeft verkregen, nadat de roes van den tiendaagschen veldtogt was uitgeslagen, en de geestdrift voor den soldatenstand, die de regering, zoowel als de geregeerden bezield had, door een materieel reactief werd neergeploft. Nu echter schijnt de tijd angebroken, om van de lessen der ondervinding partij te trekken en ook aan die zaken eene voortdurende levendigheid te geven.

De *zestiende January* is bepaald voor het feest der Militaire Willems-orde, dat nimmer gevierd is. De tijd en de dag schijnt ook ongelukkig gekozen, in het barste seizoen, waarin alles zoo koud gestemd is, en waarbij de vuurhaard eene groote rol moet spelen, om eerstelijk het bloed te stemmen tot eenen snelleren omloop. Waarom daartoe niet de zestiende Junij gekozen, een dag, waarop de Nederlandsche soldaten zulk een schitterend bewijs van oorspronkelijken moed gaven, waarop zij een slagboom wierpen voor een leger dat op honderde overwinningen trotsch was?

De zestiende Junij zou ook uit een staatkundig gezigtspunt te verkiezen zijn boven den 18den dierzelfde maand, die daarenboven geheel godsdienstig herdacht wordt, waartegen wij niets hebben, indien slechts het een of ander militair feest, den soldaat indachtig maakte, dat zijne voorgangers roem hebben bevochten.

De statuten spreken van een orde-feest, doch zij zeggen niets van de inrigting. Zou men ook moeilijkheid hebben gezien in de regeling van eene zoodanige feestviering?

Artikels 58, 59 en 60 der wet van den 25sten Junij 1815, n°. 10, duiden slechts in enkele trekken, de te behandelen zaken bij gelegenheid van het jaarfeest der orde aan. Indien echter de artikels 41, 42 en 43 ter uitvoering waren gekomen, dan voorzeker zou artikel 44 aanleiding hebben gegeven tot het voorstellen van een ridderfeest, dat zich niet slechts tot een centraal feest alleen, maar over het geheele leger zou hebben moeten uitstrekken, en dat in de overzeesche bezittingen eenen ridderlijken weerklink kon gevonden hebben. Met een weinig smaak, met een weinig poezij in het gevoel, met een weinig kennis van het phantastische, dat bij het soldatenwezen moet heerschen, ware er toch wel iets te wrochten, warm genoeg, om het hart der ridders en der soldaten te doen tintelen door ongewone prikkeling. De koude onder den soldaten-rok, is de grootste vijand van den soldaten-zin, van dien geest, dien men zoo gaarne bij het leger zoude zien levendig blijven. Kostbare en smaakvolle kleedingen alleen zullen hem niet daarstellen of opwekken, wanneer er gelegenheden ontbreken om ze op eene eigenaardige wijze te doen schitteren: het gevoel verlangt eene gepaste en voortdurende verwarming.

BIJLAGE III.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRES SPECTATOR, 10de DEEL, N°. 5.

(Maand September, 1841.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij de Koninklijke Militaire Akademie, tot gouverneur: de kol. der art. H. G. Seelig, thans 1° komm. der Militaire Akademie. Tot komm.: de maj.-ing. J. P. Delprat, thans 2° komm. dier Akademie. Tot adj. van den gouverneur: de 1ste luit. J. A. le Clercq, van het 2de reg. art. In de betr. van hoogleeraar in de wis- en natuurkunde: de kap. van de 2de kl. der art. J. P. C. van Overstraten. Tot leeraar van de 1° kl. in de letterkunde: de leeraar van de 2° klasse in de Nederduitsche taal- en letterkunde aan genoemde Akademie A. A. van Heusden. Tot het waarnemen der functien van leeraar van de 2° kl. in de letterkunde: de 1ste luit. der art. J. P. Brand Eschausier. Tot 1ste luit. der inf. bij de Akademie: de 1ste luit. F. L. Staats, van het 9de reg. inf. Tot 2de luit. der genie bij de Akademie: de 2de luit.-ing. G. Kuyper, Hz. Tot bibliothecaris: de adsistent-bibliothecaris van de Akademie: E. H. Brouwer. In hunne betrekkingen bij de K. M. Akademie bevestigd: de kap.-adj. G. C. E. van Daalen; de fungerende kap.-kwartierm. F. C. R. Boers; de adm. van kleed. en wap. A. J. Peters; de offic^r. van gez. J. H. Naegeli en K. C. van Deventer; de paarden-arts F. van der Poll; de apoth. H. de Vos; de kap. der inf. J. J. van Mulken; de kap. der art. J. C. van Rijnveld; de ritm.-komm. B. van Merlen; de kap. der genie G. A. van Kerkwijk; de 1ste luit. der inf. F. M. E. van Thielen; de 1ste luit. der inf. P. H. J. Hoogeveen; de 1ste luit. der kav. G. A. Willich; de 1ste luit. der art. O. H. Kuyck; de 1ste luit. der genie C. M. Storm van 's Gravesande; de 2de luit^r. der inf. F. J. A. Esau, L. van den Tol en J. C. J. Kempees, en de 2de luit. der genie W. A. Froger. De heer J. H. van Bolhuis, buitengewoon hoogleeraar, als hoogleeraar in de Nederduitsche taal en letterkunde; de heer W. Wenckebach, lector in de natuurkunde; de heer P. P. Roorda van Eysinga, hoogleeraar in de Oostersche talen: de heer D. J. Storm Buysing, ingenieur van den waterstaat; de heer H. Weiffenbach, leeraar van de 2° kl. in de letterkunde; de heer J. Schouman, leeraar van de 1° kl. in het handteekenen; C. C. Huysmans, leeraar van de 2° kl. in het handteekenen; F. L. Huygens, leeraar van de 2° kl. in het handteekenen. In hunne betrekkingen bij de voorschreven Akademie te doen verblijven: de leeraars in de wiskunde J. Badon Ghyben en H. Strootman; de leeraar van de 1° kl. in de letterkunde S. F. Sanders; de concierge P. Schreurs. In hunne betrekkingen voorloopig, en in afwachting dat te hunnen aanzien eene andere beschikking zal worden genomen,

bij gemelde Akademie te behouden: de hofmeester T. van Manen; de modelmaker F. Dobbelaere; de schermmeester G. Damman, en de dansmeesters J. D. Spitz en C. J. Croze. Bij het wapen der inf. in Oost-Indie, tot 2de luit^r.: de kadets van de Militaire Akademie W. Verster, F. G. Beckman, P. G. A. Aemaet en C. M. H. Croeze. Bij het wapen der kav. in Oost-Indie: de kadet van de Militaire Akademie G. E. Tolsma. Bij het wapen der art. in Oost-Indie: de kadet van de Militaire Akademie J. O. F. Struben. Bij het korps der genie en sappeurs in Oost-Indie: de kadets van de Militaire Akademie J. J. W. van Dolder en J. van Staveren. Tot 2de luit. magazijnm. der art. van de 5de kl. te Delft: de 2de luit. F. H. van Hoogenhuyzen, van het 2de reg. inf. Bij het 1ste reg. inf., tot 1ste luit.: de 1ste luit. op non-act. A. J. H. Faes. Tot luit.-kol. zonder bezwaar van 's Rijks schatkist: de gep. maj. M. J. Brepoels. Tot maj. zonder bezwaar van 's Rijks schatkist: de gep. ritm. J. Revius. Tot kap^r.-kwartierm^r.: de 1ste luit^r.-kwartierm^r. A. H. van Heuven van Staereling, van het 2de reg. inf.; J. C. Kolkman, van het 5de reg. inf.; C. de Blois van het 1ste reg. zware drag.; M. van Oorschot, van het 1ste reg. lans.; D. Koster, van het 2de reg. art. en F. W. Helge, van het 5de reg. art. Tot offic. van gez. van de 5de kl. voor de vereenigde mil. geneesk. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie: de heer Willem Casper de Nies. Tot militie-commissaris van het 5de ressort van Noord-Holland: de heer P. S. L. van Wickevoort Crommelin, thans ontvanger der directe belastingen te Hoorn.

Verplaatsingen.

Bij het 2de reg. inf.: de 1ste luit. J. W. Götte, van het 5de reg. inf. Bij het 5de reg. inf.: de 2de luit. W. H. C. R. Graaf van Bylandt, van het 10de reg. inf. Bij het 2de reg. art.: de 1ste luit. L. E. Werner, van het 5de reg. art. Bij het 5de reg. inf.: de 2de luit. G. E. Croissant, van het 6de reg. inf. Bij het wap. der inf. in Oost-Indie: de 2de luit. C. F. de Lannoy, van het 2de reg. inf. Bij het wap. der art. in Oost-Indie: de 2de luit. H. J. van Stipriaan Luiscius, van het 5de reg. art. Bij de mil. vereenigde geneesk. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie: de offic. van gez. der 5de kl. J. W. Hoffman, van het garn. te Bergen-op-Zoom.

Errvol ontslagen.

De 2de luit. luit. C. W. Smith, van het 5de reg. art., uit zijne betr. bij de K. M. Akademie. De kap. Hajenius, $\frac{2}{3}$ van het tractement van 1ste luit. genietende, uit de betr. van administrateur bij de garnizoens-ziekenzaal te 's Gravenhage.

Gepensioneerd.

De kap. F. Jenny, van de garnizoens-kompagnie te Hoorn.

Overleden.

De kap. W. W. Brack, van het 8ste reg. inf.

